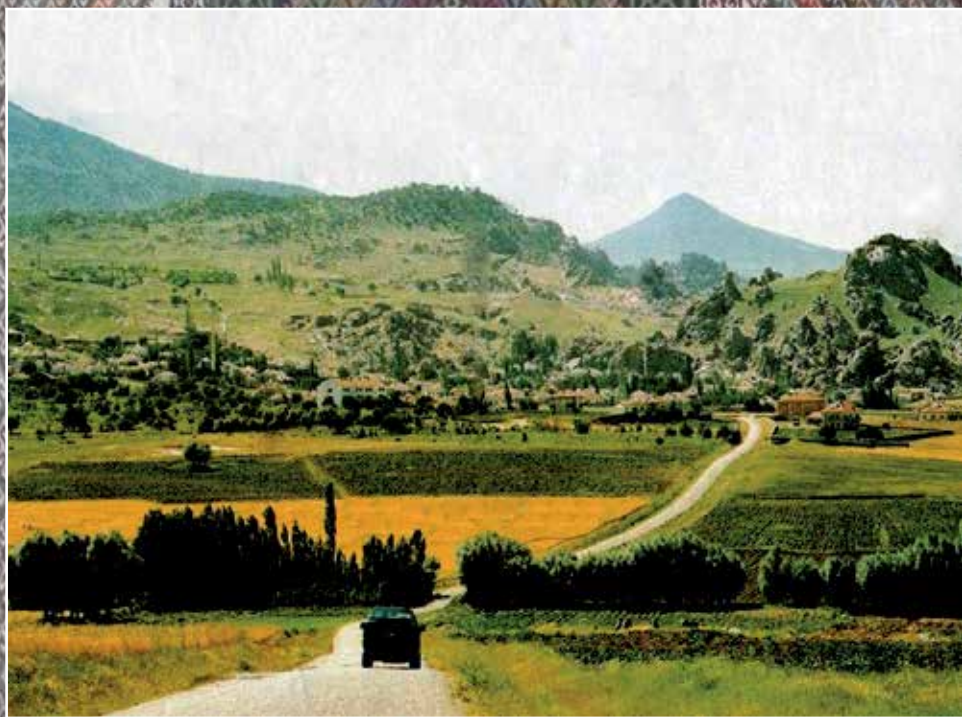

kovara hunerî, çandî û lêkolînî ya kurdên anatoliyê

bîrnebûn

hejmar 56 2013

Gundê Kelê (Kalebalta)

17

Teşîristin

Amedekar: Nesrîn Bayram

Çavkanî: Fatma Mert Sütcü ji Celebê

(Fata Mehmadi Îboyî Xezdali)

8

Kurdên Anatoliyê li Amedê bûn

Muzaffer Özgür

43

Orta Anadolu Kürtlerinin Tarihteki izleri

Dr. Mikailî

56

Kalebalta Köyü/ Gundê Kelê

Ömer Yüce

bîrnebûn

ISSN 1402-7488

Tidskriften utkommer 4 nummer per år.
Sê mehan carekê derdikeve / Üç ayda bir çıkar.

Utges av Apec Förlag AB

hejmar 56 | 2013

Ansvarig utgivare: Ali Çiftçi

Edîtor: Ali Çiftçi, Seyfi Doğan, Muzaffer Özgür

Koma redaksiyonê

A. Çiftçi, Dr. Mikailî, H. Erdoğan, M. Bayrak, İ. Türkmen,
M. Duran, Muzaffer Özgür, Nuh Ateş, Sefoyê Asê, Vahit
Duran, Mem Xelikan, Mustafa Mîh, Özgür Kara û Yusuf Polat

Adress

Navnîşana li Swêdê

Box: 8121, SE 163 08, Spånga/Sverige

Telefaks: 0046-(0)8-761 24 90

E-post

info@birnebun.com

Internet:

www.birnebun.com / www.birnebun.eu

Têkili/ilişki

Danimarka: İrfan Baysal, 0045-27 11 58 83

Belavkirin / Dağıtım

Ewropa:

Muzaffer Özgür

Bîrnebûn

Postfach 900348, 51113 Köln / Almanya

Tfn: 0049-172 298 24 51

Türkiye

İstanbul

Selahattin Bulut/Medya Kitapevi

İstiklal Caddesi, Elhamra Pasaj No: 130/6, Beyoğlu

Biha/Fiyatı:

Europa: 5 Euro

Türkiye: 5 YTL

Abone

Swêd: 400 SEK • Almanya 40 Euro

Welatên din ên Ewropayê: 50 Euro

İsveç hesap numarası: (Bîrnebûn) bankgiro: 402-2224

Ji bo aboneyên li derveyî Swêdê / İsveç dışındaki aboneler için

APEC, "Bîrnebûn" Bankgiro—Stockholm/Sweden

SWIFT: **HANSESS**

IBAN: **SE07 6000 0000 0002 6588 5078**

Çap / Baskı: Apec—Tryck AB

Gare Mert (ji mala Hika) Buka mala Bukliya - Gundê Bulduk

Her nivîskar berpirsê nivîsa xwe ye.

Mafê redaksiyonê heye ku nivîsên ji Bîrnebûnê re tîn, serrast û kurt bike. Ger nivîs çap nebin jî, li xwedîyan nayên vegerandin.

Waqfa Kurdên Anatoliya Navîn li Swêdê û

Komela Ziman li Almanyayê piştgirên kovarê ne.

Naverok

6	31
Ji Bîrnebûnê	Sê Çirayên Geş
Alî Çiftçî	Xizan Şîlan
8	33
Kurdên Anatoliyê li Amedê bûn	"Ez qurban, bi kurmancî
Muzaffer Özgür	deng kirin çima sûc û guneh dibe!"
	Seyfi Doğan
14	35
Belevoka Komîteya Îstîhlas û Îtîhad	Nasname
a Anatolî û Kurdistanê	Ömer Faruk Hatipoğlu
Amed Tîgrîs	Wergera ji tirkî: Nuh Ateş
17	40
Teşîrîstin	Destanê Şêxbizin
Amedekar: Nesrîn Bayram	Xamgeli Bane
Çavkanî: Fatma Mert Sütçü	
19	43
Li ser kurdî	Orta Anadolu Kürtlerinin Tarihteki izleri
Adem Özgür	Dr. Mîkaîlî
21	56
Şopên dema xatirxwaztinekê -IV	Kalebalta Köyü/ Gundê Kelê
Nuhê Hecî Malê Herşîd	Ömer Yüce
28	65
Çend Henek	Aksaray Kürtleri Zazacasi -III
Mem Xelîkan	Nêçîrvan Qîlorî
30	71
Helbest	"Pontos Antik Bir Kimliğin Geri Dönüşü"
Seyfi Doğan	Amed Tîgrîs

Ji bîrnebûnê

Îsal di 14-19ê gulanê de li bajarê Amedê Pêşengaha Kitêban a çaremîn pêk hat. Wêşanxana me jî di pêşengehê de, bi du semîneran cîh girt. Meha gulanê bi her awayî, xwazayîya xwe li bajarê Amedê dida xuyakirin. Baraneka xweş dibarî. Îsal ne weke salên berê bû. Hewayeka xweş, dilgermîyek, rûkenî, hêvî û tevgerîneka din dixuya!..

Bi taybetî, ev mêvanperwerî, alîkarî û dilgermiya amadiyên ku bo me bibin alîkar, dest ji karê xwe berdabûn bo ku bên kitêbên me bigihînin ciyê pêşengahê, nas û dostên wek Beşîrê Têrikî, heval şîrîkên wî û gelek kes û nasên din...

Hemû pêşengeh ciyên berhem danasîn û hevdu dîtînan in. Bi taybetî ya kitêban bo me kurdên Bakûr, li şûneka wekî bajarê kurdan ê qedîm maneyeka xwe ya din heyê. Zimanekî ku ji teref dagîrkeran ve hatiye qedexekirin, xwendin û nivîsandinê re îmkân nehatiye dayîn, însanên bi vî zimanî deng dîkin, bi darê zorê û bi sinorên ne xwazayî, ji hev hatine qutkirin, kesayetiya wan a kurd, nîfş bi nîfş hatiye înkâr kirin, di rojeka wiha de hatine ba hev, bi hev re danûstendin, ji nêz de hevûdu nasîn û guhdarî kirin û herwiha dîtin berhemên kurdî, ji bo min ciyê şanaziyeke bilind bû.

Çend balkêşiyên din ên wê pêşengeha îsal ew bûn; sembola pêşengehê bi çar herfên ku dewletê qedexa kiribû hatibûn xemilandin. Agahdariyên xwe her bi duzimanî, kurdî

(kurmancî/kirmanckî) û tirkî bûn. Piraniya semîneran bi kurdî bûn.

Semînera li ser Kurdên Anatoliyê di pêşengehê de, bi tevlîbûn û baldariyeka baş hat temaşekirin. Rojnameya rojane ku li Amedê bi navê *Güncel* derdikeve li ser semînerê û herwiha naveroka gotaran bi berfirehî, ji pênûsa Heci Güneş cîh girt.

Ev proseya nû ya diyalog û aştîyê di nav xelkê Amedê de tesîreka erênî ya dudilî hiştibû! Aramî û bi azadî pirsra kurdî bê çareserkirin hêviya wan bû! Lê baweriya bi dewletê anîn, her bi dudilî li ba piraniya hebû!

Mixabin, ev dudilî û gumana bi dewletê di nav kurdan de heyê her ku diçe zêde dibe! Aliyê kurd ji bo ev aştî û aramiya ku peyda bûye, berdewam be gelek gav avêtine, lê terefê dewletê tu gavên berbiçav nehatine avêtin. Van rojên dawî ev buyerên ku li Stenbolê û li Licê rûdan tesîreka pir neyênî li pêvajoyê dike. Xuya dibe ku ne dewlet, bi rêvebiriya partiya AKPê, di bin serokatiya Recep Tayip Erdogan de, ne jî hêzên oposîsyon(dijber)

ji bo çareseriya pirs a kurd û Kurdistanê ne amade ne.

Partiya AKPê dixweze dîtin û siyaseta xwe, li ser tevayîya welêt dikta bike heta bi darê zorê be ji bi ya xwe bike. Birûbaweriyên din re tehemul nake û tu îmkanan jê re nahêle. Di çareseriya doza kurd û Kurdistanê de ji ne rast in!..

Opoşîsyonên ku niha li Turkiyê ji derê hêzên kurda hene jî, di pirs a kurdî de ne samîmî ne. Dewletî û kemalîst in.

Çalakiyên ku ji bo parka Geziyê tên kirin divê meriv ji bo wan alîgir be, lê hişyar be. Hinek hêz û kesên kemalîst û nijadperestên tirk dixwazin kurdan bi kar binin!..

Ev du sal in li Suriyê xelkê serhildaye û şerekî dijwar yê xof ku heta niha bûye sebebê kuştina ji 100 hezarê zêdetir û bi sedan hezar malbatên pêrişan û xezan li pey xwe hiştiye. Tesîreka mezin li ciwata kurd jî kiriye.

Heta van rojên dawî rewşa kurdên Suriyê baş dixuya, qet nebe, bi hev re şer nedikirin. Mixabin, çend bûyerên wê dawîyê ew rewşa xira kirin. Di demeka wiha de pêwîstiya kurdan bi hevkarî û xwexurtkirinê heye! Bûyerên bi vî rengî, ji aliyê kîjan hêz an kesan ve bêt kirin divê raya giştî ya kurd qebl neke û ew jî li xwe rexne bigrên ku careka din ew nexweşiyên ku çêdibin dubare nebin. Ji aliyê din ve di medya "ciwaki/sosyal" wek *facebook*, *twitter* û *internetê* de jî kes an grub di şûna ku zimanekî nerm û rexnên erênî ku rê ji diyalogê re vekin, zimanekî dijminane ku tu xêra xwe ji çareseriyekê re nabe, bi kar tînin.

Ev hejmara jî dîsan nivîsên pênusên bi we nas û yê nû ve hatiye dagirtin.

Muzaffer Özgür bi sernivisa *Kurdên Anatoliyê li Amedê bûn* di derbarê pêşengeha kitêban a li Amedê û herwiha gera xwe ya wir, hest û dîtinên xwe bi me re par ve dike.

Birêz Amed Tîgrîs belevokeka dirokî ya Komîteya Îstihlas û Îttîhad a Anatolî û Kurdistanê ku di salên 1926-27 an de hatiye belavkirin, bi pêşgotineka kurt wergerandîye kurmançî û li gel orijîna wê, ji ber aktualîteya rojê di vî hejmarê de hatiye weşandin.

Adem Özgür xortekî ji gundê Celika bi sernivisa *Li ser kurdî* nivîseka balkêş, hem li ser serpêhatîyeka xwe û hem jî girîngiya zimanê kurdî nivîsiye. Em bi vî xebatê Adem serbilind bûn û herwiha soz daye ku ji vira ha ew ê bi kurdî binivîsîne.

Bi hêviya ku ciwanên wek Adem Özgür ê bibin nimûne û xwedî li zimanê xwe derkevin havîneka xweş bo we hêvî dikim!

ALİ CİFTÇI

Kurdên Anatoliyê li Amedê bûn

MUZAFFER ÖZGÜR

Li dawîya 11 salên li sirgûnê şûn de
dema rêya çûyîna min ya welat vebû,
daxwaza min a çûyîna Kurdistanê jî
li ser milê min giran dibû. Lê min
nedikanî xwe amadebikim û teke-
vim rêya welêt. Çend caran min li
ber xwe de lê, ji ber çend pirsên cuda
bi serneketim. Ew xeyal û daxwaz di
dilê min de wek agirekî mabû. Dîsa

jî min li ber xwe dida ku ez herim
welêt. Îmkan çêbûn û roja çûyîna
welêt hat.

Daxwaza Kekê Ali hebû ku li
Amedê beşdarî pêşengeha pirtûkan
a TÛYAPê bibe. Me li ser we sohbet
kir û biryar da ku em herin welêt,
beşdarî pêşengeha pirtûkan bibin
û eger hat qebûlkin, semînerekê jî

Foto: Esin Akgül Güneş

Ji semînera kurdên Anatoliyê dimenek.

Foto: Esin Akgül Güneş

li ser Kurdên Anatoliyê bidin. Roj hat em di hemû planên xwe de bi serfirazî bi ser ketin.

Ez û Kekê Nuh ji balafîrxana Frankfurtê di ser Ankara re firîn, ge-
hiştin Amedê. Kurdistan ji bo min xeyalek bû. Ji bo karekî rewşenbîrî diçûm welêt. Lê çawa be, çi bibînim, kê nas bikim, tirs, şok û heyecan jî li ba min bûn.

Li ser balafîrxana Amedê min fêhm kir ku cîyê leşkerîyê ye. Balafirên şer di cîhên xwe xûya dikirin û cemsên eskerî jî gelek bûn. Em daketin erdê. Dema min ji merdîwanê lingê xwe avêt ser axa welêt, min bi dengekî nizm got; "Bijî kurd û Kurdistan". Em derbasî hundir bûn û birayê me yê hêja parêzer, Levent Kanat jî li vir bû. Bi hevalekî xwe ve tevûhev ji bo karê xwe, ji Ankarayê hatibûn. Me ew

jî nas kir, parêzer Alper Doğmuş (ji Xelikan-Karacadaxê). Dema me hevûdu dît, ez gelek kefxwaş bûm. Em bi eynî balafirê hatibûn, lê me hay hevûdu nebûbû. Li der, li ber deriyê balafîrxanê jî kek Ali û kek İbrahim Güçlü hatibûn me bigirin. Em şeş kesên ji Kurdên Anatoliya Navîn li paytaxta welêt hatibûn ba hev, li ser pîyan me bîstekê sohbet kir. Me xatirê xwe ji Levent û Alper xwest.

Bi eraba Kek İbrahim em çûn mala birêz Amed Tîgrîs. Mal a-
va Kekê Amed ji me re mala xwe vekiribû. Me ew ji Swêdê nas dikir. Evarê jî kekê Mustafa Mih ji Berlinê hat xwe gehande me. Em evarê çûn parka li mehela Polatlarê. Me bi çend hevalan ve hevûdu dît. Kekê İbrahim Güçlü, ji kovara *Vate* Kekê Mahmut û Memoste Malmîsanij, ji

Foto: Esin Akgül Güneş

Mêrdînê kekê Hatip Xoce û çend kesên din demeka dirêj sohbet hat kirin.

Roja nû karê me yê pêşengeha pirtûkan dest pê kir. Pirtûkên me ji ber çend pirsên cuda dereng hatin. Me jî xortekî welatparêz li cîhê xwe hîşt û em çend saetan li bircên Amedê gerîyan. Reberê me kek Amed bû em ji bo kevnêşopiyên bajêr agahdar dikirin. Balafirên şer gelek nizm li ser bajêr difiriyan, em bi xwe jî ecizbûn. Hevalan gotin; ew, hêz û hikumdariya xwe nîşan didin!!!

Li pêşengeha pirtûkan civîna me ya li ser Kurdên Anatoliyê baş derbas bû. Nezikî 90-100 kes beşdarî civînê

bûn. Moderatorê me Kek Amed Tîgrîs bû. Kek Nuh Ateş, Kek Ali Çiftçi û ez jî axaftvan bûn. Zimanê civîna me kurmancî bû û ji bo Kurdî-Dimilkî û Tirkî jî bi rêya sîmultan dihate wergerandin. Me dor bi dor li ser mijarên xwe axaftinên xwe kirin û bi rêya powerpointê jî resm, xerîtê û statîstîken xwe nîşan dan. Kekê Nuh li ser mijara *Dîrok, Koçberî û Ziman* axaftina xwe kir. Min jî li ser *Cîh û warê Kurdên Anatoliyê* agahdarî dan, li dawiyê jî Kek Ali li ser *Kovara Bîrnebûnê* agahdarî dan. Rojnamevan Hacı Güneş û Esin Akgülê (ji gundê Xelikan-Karacadaxê ye) jî ji aliyê resm û qayitkirina civîna me ve alikarî dan

me. Çi şans bû ku berpirsiyara salona me jî keçikeka me bû, xwendevana Zanîngeha Dîclê bû û ji gundê Kırkışla-Cihanbeyliyê bû.

Li ser standa me gelek heval û dost hatin, em dîtîn. Serokê Şaredariya mezin ya Amedê Osman Baydemir û alîkarên xwe, Serokê BDP. Selahattin Demirtaş û hevalên xwe, Sosyolog İsmail Beşikçi û berpirsiyarên waqfa wan, Ragip Zarakolu û çend Akademîsyenên tirk, gelek nivîskarên kurd, rojnamevan û TV kurdan, kesên berpirsên siyaseta kurd û Kurdistanê, kesên Akademîsyenên Kurd, berpirsiyarên weşanxanan, xwendevanên Zanîngehên Dîclê û Artûkluyê û gelek kesên din...

Evarekê Memosteyê Zanîngeha Dîclêyê birêz Hasan Aslan em li mala xwe kirin mêvan. Bi amadekariya bermaliya Kekê Hasan û jina birêz Kekê Beşîr me li wir kultura

aşxaneyê kurdên Amedê dît. Mala wan ava. Ji xwarinê bi şûnda jî çend mêvanên din jî hatin û me li ser rewşa Amedê sohbet kir.

Me li pêşengeha pirtûkan cîvîna xwe ya ku bi navê APECê hatî amadekirin û li ser mi-

jara **Giringiya Wergera Pirtûkên Zarokan** jî bi serkeftî derbas kir. Moderatorê civîne kek Nuh bû û axaftvan jî Amed Tîgrîs û Ali Çiftçi bûn.

Daxwaza me hebû ku em herin Mêrdînê bibînin. Kek Hatip Xocê em dawet kiribûn. Mustafa Mih jî daxwaz dikir ku here cem Kurdên me yên ji Başûrê Biçûk rewiya bûn û niha li Mêrdîne dijîn, ziyaret bike. Di nav wan de malbata xanima wî jî hebû. Bi wan armancan çû erebeyek kirê kir û em çûn Mêrdînê.

Li Mêrdînê Kekê Hatip Xoce em kirin mêvan û bi rêberiya wî em li Mêrdîna kevn geriyan. Bajarvaniya

Mêrdîn taxa nû

Foto: Muzaffer Özgür

bi hezar salan û şopên çandên li ser axa Kurdistanê me dîtin. Çandên gelên li wir jiyabûn ketibûn nav hev. Şopên olên wek Êzidî, Cûhî, Misilman û Hristiyan jî ketibûn hembêza hev.

Ji gera me bi şûn de, me bi çend kesan ve li buroya kek Hatip xwarinêka Mêrdînê (*şamborek*) xwar, pir xweş bû. Tama wê hîn li ser zimanê min e. Birayê Kek Hatîp, Kekê Nûrî em birin li Mêrdîna nû geran-

din û agahdariyên balkeş dan me. Dema em ji Mêrdînê derketin ser rêya Amedê, dostaniyeka nû destpê kiribû. Mala wan ava...

Di wan rojan de, li Amedê civîna Pena Kurd

Dêra suryaniyan-Mêrdîn

Foto: Muzaffer Özgür

jî hebû û ez hatibûm dawetkirin. Wek prensib û daxwaz, min heval agahdarkirin û bi kek Mustefa ve tev û hev çûn cîhê civînê. Çend seetan em li wir man û me ji wan xatire xwe xwest. Birêz Nivîskar Eyûp Kîran ji me re bû rêber û em bi ereba nivîskar birêz Recep Dîldar çûn cîhê pêşengehê û wegeriyan ser karê xwe.

Me bihîst ku Xecê (Yaşar) hatiye Amedê, bi rêya kek İbrahim Güçlü me agahdarî girtin û evareke li parka Medyayê me hev û du dît. Xecê, em ji bo hatine binçavkirin-girtina xwe û rewşa Başûr agahdar kirin. Me gelek sohbet kir.

Dema Bîrnebûnê dest bi weşanê bike Xecê jî hatibû civîna Duisburgê, lê paşê ew çûbû Başûr û di berdevamiye de têkiliyên me bi piranî qut bûn. Me got; Xecê tu bi xer hatî.

Roja dawiyê hat, me xatire xwe ji heval û dostan xwest û derketin rê. Li dawiyê Amedê ji aliyêkî de tesîrek li ser min hîşt. Mala min ê! Amed paşda

maye. Şarederiya Mezin baş kar dike, lê têrê nake. Dewlet divê bi plan û projeyên taybet xizmeta kurda bike. Tesîra şer gelek mezin e!..

Amed, paytexta welatê kurda... Bajarê mezin, heyfa te bû ku bi salan e di bin zordariye de nalenal e!.. Kurd bi hêvî li benda çarenûsa pirsên xwe ne. Baweriya xwe bi utopya nakin, lê bêçare li benda aş-tiyeke mayende ne. Kurdan gav û daxwazên hatin kirin bi cih anîne, le dema dewleta dagîrker gavan navê, hîn ne zalal e, dê çi bibe. Lê xûya ye ku kurd ê li ber xwe bidin.

Belevokek

Îro (24.03.13) di rojnameya Haber Türkê de, Murat Bardakçı belavokeka dirokî belav kir. Li bin vê belavokê navê Komîta Mekezî ya Îstihlas û Îstiklal a Kurdistanê heye. Belavok bi orjînala xwe bi tîbên erebî ye. Lê tarîxa belavokê tune. Ev jî diyar dike ku ev belavok berî alfabe guhertina tirkî ha-tiye nivîsandin. Tirkî di sala 1928an de alfabe ya xwe guhertine. Ji ber ku di belavokê de “Şêx Seîdê nemir” nivîsiye, ev jî diyar dike ku piştî şerê Şêx Seîd hatiye nivîsandin. Û destnîşan dike ku hîn şer bi temamî ranewstiya ye û cih bi cih dom dike. Dibe ku ev belavok di sala 1926 an 1927an de were nivîsandin. Min belavokê ji tirkî wergerand kurdî.

Amed Tîgrîs

“Bîsmilahirrahmanîrahîm

Ey milletê kurd ê qehreman, rihê bav û kalên me yên pîroz ku di riya dinyayê de şehîd ketine, ji bo namûsa xwe canê xwe dane û ji bo eşîretên xwe xwîn rê-tine, li ezmanan li me dinêrin.

Kitêba emanet û yadîgara Xwedê û yên ku li Anqerê şerîeta Muhammed alleyselam ji navê rakirine, ji Îslametê derketine li hember wan û memûrên hukumetê, bav-kalên me yên şehîd dixwazin bibînin ka hûn ê çi bikin. Li gorî edetên me yên netewî di nav livînan de mirin bêşerefi ye, ew dixwazin bizanibin ka hûn ji van edetên me re çiqas sadiq in. Ji bo namûsa netewî û pîrozbahiya dînî yên ku destavêtine tufengê û şer dîkin bi teqdîr tî qebûlkirin û yên ku ji bo parastina canê xwe, rextê xwe ji piştî xwe vekirine û tufenga xwe teslîmê tirkî bikin, jina

xwe cebren berdin, ji eşîret û mîletê wî keçikan bigirin û bibin kerxanê û ji vê re rîza nîşan bidin, kesên ku niha derketibin derî sînor jî, bi paş ve venegerin û neye hawariya gelê xwe bêhesiyet, xwînheram û şîrheram in.

Ji wan re dibêjin ku:

Xencerên ku we ji ber piştî xwe derxistine, bidin jinên xwe yên berdayî, tîfungên ku we ji dest daye bidin keçên xwe yên ku kirine kerxanê, bidin ku we wekî mêran nikaribû namûsa xwe biparêzin... Şarik û melhefên wan jinan bavêjin serê xwe. Bigirîn, hûn ê bibînin ku ew çawa namûs û dînê xwe rizgar bikin!..

Tirs berî mirinê nagirê. Heta ecelê mirov neyê, mirov nami-re. Yên ku Xwedê yek û Muhammed aleyweselam peyxember dinasin, ji suyet "av" û ji ekmekê re "nan" dibêjin biryar dane ku hukumeta Angerê îhma bikin.

Bela û felaket weke siya mirov in. Hûn ciqas birevin li pêy we tîn. Di destê we de tufeng û di çokê we de hêz heye, weke keriyên miyan ku dibin mezbehê serê xwe ji kêrê re dirêj nekin!.. Li ben-da ecelê xwe nesekinin!..

Ev helwest ne layiqê şan û şerefa mîletê we ye. Kirinên ku li serê welatî û dîndaran dikin li ber çavên we ne. Îro dora wan e û sibê jî dora we ye. Di dema serhildana şêhidê nemir Şêx Seîd de, Axayên wekî Cemîlê Çeto, Emînê Ramanî, Hacoyê Mîdyatî, Resûl Zilyanî û Huseyn Paşayê Heyderanî û gelekên din, piştî muameleyên ku anîn serê wan li meydanê ye. Ji wan îbret bigirên. Ji hukumeta Tirk a îro re bîdengbûn, îtîatîkirin yan jî alîkarî kirin fê-de nake!.. Pêwîst e ku hûn xwe ji taqîb û zilma hukumetê rizgar bikin. Çareya rizgariyê desthildana çek e. Hîn li gelek ciyan şerê dişwar dom dike. Hukumet vê şer û bîxwedanê ji we vedişêre. Qet nesekinin, bi hevdu re tîkîlî dayînin. Eskerên herêma xwe dîl bigirin. Bi hawarî û alîkariya birayê xwe yên kurd ên ku wekî şêran, şer dikin, bigehînin. Bi mehan e ku Lazistan di nav agir û xwînê de ye. Neferên tirk ên dîndar, gule navêjin birayê xwe û teslîm dibin.

Xelkê tirk ên dîndar bi dîlê xwe bi we re ne. Kesên ku li Angerê desthilatdariyê girtine destê xwe, li dijî îmhanaya kur-

dan dixebitin. Ev dixwazin têkoşîna me kurdan berevajî bikin û gelê Anatoliyê bixapînin. Naxwazin qebûl bikin ku şerê netewey- eke mafdar û rewa tim bi serdikeve. Top, tufeng û muhîmatên ku hûn ji destê tirkan bigirin têrî we dike. Muhammed sallahu aleyweselam alîkarê me, Allah Celle Cellal bi me re ne û em qat bi qat ji hukumetê xurtir in. Hemû dinya bi vê yekî dizane. Ji xefletê rizgar bin, şiyar bin. Dest bidin hev, dema hûn yek bin, dê gelek kes beşdarî nav hêzên we bibin. Hûn dê gelek mirovên muqtedîr û manûskar bibînin. Dema hûn Îslama muqades, rihê pêxember, heq û rûhê milî qezenc bikin rihê ecdadê we yê Medî şad dibe û îspat dikin neviyên wan ên sadîq û layîq in.

Komîteya Îstîhlas û Îttîhad a Anatolî û Kurdistanê

Komîteya Îstîhlas û Îttîhad a Kurd van biryarên jêrîn girtiye:

- *Komîteya Kurdistanê ne alet û destikê tu dewletî ye.*
- *Armanca wê bidestxistina mafê netewî ye. Ev jî:*
- *Hidûdê milî divê were diyarkirin. Di kar û xizmetên hundirîn de heyeteke xwe yê birêvebiryê hebe.*
- *Di nav sînorê milî de zimanê kurdî fermî were qebûlkin.*
- *Memûrên xwe bin.*
- *Rêxistina jandarman aîdê kurdan bin û bi mebûrên kurd ve girêdayîbin.*
- *Esker û seresker di nav yek artêşê de, lê her kes bi ziman û çanda xwe perwerde bibin.*
- *Heta em negehîn armanc û daxwazên xwe şer berdewam e.*
- *Mesûlê xwînrijandin û zerara hundir û der hukumeta Enqerê ye.*
- *Komîte ji bo muzakereyan her dem û li her cihî amade ye.*
- *Xwîn çî qas zêde were rêtin, şertên kurdan jî li gorî wê girantir dibe.*

Komîta Mekezî ya Îstîhlas û Îstîklal a Kurdistanê”

Teşîristin

Amedekar: Nesrin Bayram

Çavkanî: Fatma Mert Sütcü ji Celebê

(Fata Mehmadî Îboyî Xezdalî)

Her sal di demsala havînê dema birîna pêz e ku jê re dibêjin “dema pezbirê”.

Ên ku pezên wan hebin bi alîkariya hevdu, bi meqesên taybet ku jê re dibêjin “hevring” pezên xwe dibirin.

Piştî ku pezên xwe birîn hiriya xwe dişon, li ber tavê radixin û zûwa dikin. Paşê kom dikin dixin torbeyan û hildidin...

*(Hiko hevringa xwe hildide diçe alîkariya Zeko, Zeko jî hevringa xwe hildide diçe alîkariya Hiko...)

Piştî demê xermanan, jin hiriya xwe li şê dixin û paqij dikin. Şeyê hiriye textek e ku dirêjbûna wî herî kêr nîv metro ye û li ser aliyekî wî textî û bi qasî 20-25 santiman şîşkên biçûk tê de dikutin û pê hiriye şe dikin. Yanê her carê hinek hirî hildidin û li nav wan şîşkan re derbas dikin, hiriya han ji hev vedibe û çî qirş û tiştên zêde tê de hebe ji nav derdikeve û mîna pembo nerm dibê. Helbet di pezbirê de mîr alî hev

dikin lê di şûştin û şekirinê de jin alîkariya hev dikin.

Piştî ku hirî tê şekirin, dikin gilokên mezin ku mezinbûna wan qasî 50-60 santiman dibe.

Dema hiriye dikin gilok, qalîteya wê jî tê kifşkirin. Bi giştî sê cure hirî hene:

1-Hiriya duta ji tayên zirav pêk tê û ji bo kemerên hirî, kinc û xaliyên tenik bikar tê.

2-Hiriya nex hinekî ji hiriya duta stûrtir e û ji bo çekirina telîs, werîs û çuwalên mezin bikar tê.

3-Hiriya sê nex Ev piranî ji bo çekirina kindirên stûr û girêdana ajelan bikar tê.

Piştî ku cure û qalîteya hiriye hat kifşkirin, bi teşiyê dirisin û li gor xwestina xwe, zirav yan stûr dikin û

paşê jî ji bo rengkirinê hazir dikin. Boyaxcî ji bo karê rengkirina rîsên ku hatiye ristin, tîn ba hev û gund bi gund digerin û rîsê hemû malan reng dikin. Di dema rengkirinê de ji rengê vekirî dest pê dikin û herî dawî jî rengê tarî lê didin. Piştî rengkirinê rojekî didin ber tavê û baş zûwa dikan.

Helbet ji bo çêkirina doşek û lihêfan hiriye dikutin ku jê re dibêjin “şivkirin”. Dema hiriye şiv dikin hiri jî hev vedibe û ji bo çêkirina doşek û lihêfan amade dibe.

Heftreng: jinek dikare di nav 10-15 rojan de du tejan û di 30 rojan de jî sê tejan çêbike û van tejan li pey hev û bi rengên cuda bi hev re girê bide û navbera wan de jî bi qasî çar tiliyan rengên din bavêjê.

Bedenî; di çêkirina bedeniyê de rengên mîna hişin, spî û sorê tarî tê bikaranîn û ji bo xemilandinê jî flîkeyan pêve dikin û xane xane çêdikin.

Bedeniyek 2*2 di nav 25-30 rojan de tê çêkirin Yek 1*1 jî di nav 10-15 rojan de tê çêkirin

Banî; di xemilandinê de neqşên reng bi reng tîn bikaranîn. Mînak, poz xarîk bi awayekî sîmetrîk yanê li pev

hev tîn rêzêkin.

Xêlî; tenê ji bo xemilandina dîwaran tê bikaranîn.

Çalê balingan jî mina bedeniyên tê çêkirin. Dev û kêlekên wê bi toqazan tê xemilandin û tê neqîşandin. Kincên paqij û qetkirî dixin nav wan çuwalan.

Ekîw û tîr:

Tîr bi giştî mina balîfan tîn çêkirin û tayên bi rengên tarî tîn bikaranîn. Aliyên tîrê yên ku dikeve ser piştê dewaran bi çerm tê pêçan û bi çerm tê dirûtin.

Balîf; 12 yan jî 6 lib tîn çêkirin. Li ser balîfan neqş tîn kişandin û li nav wan neqşan de çîrok û gotinên pêşyan tîn nivîsandin. Her wiha li ser wan wêneyên gul û fêkî û tiştên rengîn çêdikin. Piranî rengên hişin, kesk, spî, sorê gevez, hişinê tarî bikar tîn.

Tevn:

Ferat, birek, pîj û kirkî ku ji hesin tê çêkirin

Risavtin: beş jî texte tê çêkirin

Li ser kurdî

ADEM ÖZGÜR

Ez biçûk bûm. Em diçûn dibistanê mamoste ji me ra digot *"kê bi kurdî deng kir, hun werin ji min ra bêjin."* Hîn li dibistanan em dikirin wekî ajan! Çend car, min li dibistanê bi kurdî deng kir, mamoste bi guhê min girt. Min ew rojanan tu bîrnekirin!

Ez li Anqareyê diçûm lîsê, sinifê de ji min bêtir wekî din kurd tûne bûn. Min li wir qedir û qimeta kurdî zanî. Ez hîn pazdeh salî bûm, çend mehan li dibistanê bi tirkî deng kir, welle ku dema kesekî bi tirkî deng dikir ez aciz dibûm. Min dixwest ma dibistan tewa be, ez herim gundê xwe, nav heval û cîranên xwe bi zimanê xwe biaxivim! Meriv ji zimanê xwe dûrket, ev tişteki pir zor e!

Dîsa li Anqareyê, ez li balafirgehê, li benda meta xwe bûm. Ew, ji Almanyayê dihat. Min di telefonê de bi kurdî deng dikir, polîsek hat, got; *"tu çi deng dikî? Ka cûzdanî xwe bide min"* Ez birim ber duwarekî, nizanîm çend şîret li min kirin! Navê min û nimreya min li kaxizê nivîsand û ez berdâm...

Min tu tişt fêhm nekir, min di telefonê da gotibû: *"hîn meta min nehatiye"* ev bû!

Ez li sala 2007an bi xwandin-nivîsandina kurdî hîn dibûm. Di komputûrê min da ferhengeke kurdî hebû. Rojekê polîs hatin mala me, di komputûrê min da ew ferhenga dîtin. Polis, ji min ra got: *"Tirkî bi te nake tu bi kurdî hîn dibî?"* Min jî, ji wî ra got: *"Na, tirkî tenê bi min nake!"* Polîs, hêrs bû û wiha got: *"Li ser çokê xwe rûne û dengê xwe dernexe!"* Ez li ser çokê xwe rûnenîştîm, lê min tu deng nekir!

Ez birim navçeya Kuluyê, li wir ez di lêpirsinê da bûm. Çend saet ajotin nizanîm. Polis tim ji min ra digot: *"Tu nizanî bi kurdî bixwûnî, lê tû siyaseta kurdî dikî û li mala te rojnameya kurdî tê dîtin. Ew çi hesaw e?"* Min jî got: *"Welleh tu rast dibêjî, ez nizanîm bi kurdî binivîsim û bixwînim; ji ber ku we nehişt ez hîn bibim. Yek jî, hûn him dibêjin kurdî qedexeyê, him ji dibêjin tu çima zimanê dayîkê xwe nizanî. Ya we çi hesaw e?"*

Ez di zindanê de bûm, heşt rojên min mabûn ku azad bim. Min xwest

bi rêya telefonê bi bavê xwe ra bêjim vê rojê, vê saetê werin. Li pêş pasevan (gardiyan) deng kir û paşê telefon da min, ji min ra got: *"Tê bi tirkî deng bikî, ji ber ku kurdî qedexe ye."* Min qebûl nekir, min ji wî ra got: *"min tu car bi dê û bavê xwe ra bi tu zimanê din deng nekirye û deng jî nakim! Tu bi çi mafî nahêlî ez bi kurdî deng bikim?"* Wî heq-hiqûq rêz kirin: *nabe, tu nikanî bi kurdî deng bikî...* dirêj kir li ber min...

Ez î hinek serhişk im, min guh neda şora wî, min nîvî bi kurdî, nîvî bi tirkî dê û bavê xwe ra deng kir. Pasevan li min mezekir, got: *"Dema ji te ra ceza hatî tê bibîni!"*

Heyşt rojên min, tim li ser wî cezayê bûn, min xwe bi xwe digot îro an jî heta sibê ceza ji min ra were. Lê tu ceza nehatin!

„Perwerdeya kurdî her dem li Tirkîyê qedexe bû. Îro, dersa hîlbijartî derxistin pêş kurdan. Ev imkana tiştêkî nade kurdan! Min hîn tu kes nedît bi kurdî fêr dibe. Em di televîzyonan de dibînin xwendakaran fêrî Quranê an jî jîyana pêxemberan dikin. Lê çima kurdî nehîlbijartin?“

Ji ber ku hîn fikra dewletê li ser asîmîlasyonê ye! Nahêlin ma zarokên kurda bi zimanê xwe hîn bibin. Ma ji bo çî zarokan di pênc an ji şeş salîyê da dişînin dibistanan?

Ma kurdên Anatoliyê li dibistanan bi zimanê xwe fêrbûnê bixwazin, ka em bibînin ê dewlet ji dil vê qenûnê çêbike an ew jî siyasetake derewin e.

Ez, nezikî pênc sal in dinivîsim. Li ser edebiyatê, dîrokê û siyasetê...

Min li ser her mijarê nivîsand. Li ser jiyan û doza kurdan, li ser dîrok, ziman, çand û kultura kurdan jî nivîsand. Lê van nivîsên min bi tirkî bûn. Ez dixwazim edî bi kurdî binivîsim û bixwînim.

Çêrok, çand, kultur û dîroka Kurdên Anatoliyê bi kurdî dixwazim binivîsim. Ev ji bo min tiştêkî pir dewlemend û birûmet e!

Ez êdî nivîskarê Bîrnebûnê ji dixwînim.

Ji bo xortên kurd ên Anatoliyê gotineka min heye:

Kurdno, dost û hevalno!

Bi kurdî biaxivin.

Bi kurdî binivîsin û bixwînin.

Bi kurdî bifikirin!..

Rêzenivîs:

ŞOPÊN DEMA XATÎRXWAZTÎNEKÊ

-IV -

NUHÊ HECÎ MALÊ HERŞÎD

Li ser rêya berve xerîbiyê

„Simo, bi îznê Xwedê, em ê pêçekê bi şûn da bi Anqereyê gihênî“, Homer got û da ser:

—Em ê li wir herin mala Kirto, îşev bibin mêvanê wî. Ew hevalê min î eskerî ye û xalê Meço ye. Min bi rê da ji te ra qalkiribû, ez bi Meço va li Elmanyayê di malekê da dimênî. Dora dine rê, em ê danê siwe li tîranê siwar bibin û herin Stembulê, di wir ra ji berê xwe bidin xerîbiyê, berve Almanyê bi rê kevin.

Otobos danê êvarê gihêşte paytexta Tirkîyê, Anqerê. Anqere bajarekî kevn e û çaxên berê bi navên mîna Angure, Angora, Ankyrî dihata nas- kirin. Ew raste pir destdirêjayîyan hatibû. Di qirneya entîk da cîhûwarê hatî û hêtîya bû. Dûv ra, li hêla Gordiyonê, bû bajarekî ji yên dewle- te Frigîyayê şên û avadan. Di pêy va, romayîyan dest dan ser û ew kirin paytexta parêzgeha xwe ya bi navê Galatya. Paşê kete bin destê selçûkî, osmanî û moxolîyan. Di çaryeka esra 20an da bû paytexta Tirkîyê.

Homer û Simo li gerejekî oto- bosa yê nêzikî taxa Ulusê dêhatin. Babil û çiqin di desta, li nava bajêr teve qerebelixeke ku ji Simo va mîna mehşerê xay dikir bûn. Însan mîna xwelîyê bûn, li devhev diqelifîn.

—Simooo, va dera Ulus e haaa!

Bi vê gotinê Homer xwazt ku Simo hayadar bike. Lê wî ev bi dengêkî bi- lind û awayekî weng got, mîna ku bibêjî, ew î dixwazê ku mîzgîna bajar- nasiya xwe li guhê Simo bixe.

—Va qerebelix û hewliyê weng çî ye looo, walle meriv ê xwe li vir wenda bike! Simo bi matmayî got. Lêbîlem tirs lêniştibû, sewa ku di nav qerebelixê da Homer wenda ne- ke, wî pir bi dîqet li dorûpaş xwe mêz dikir. Ji hêla Homer vi dûr ne- diket û çavên xwe ji wî banedidan.

—Tu berê qet hatibûyî Anqerê? Homer ji Simo pirs kir.

—Careke tenê hatim. Di şanzdeh saliya xwe da bi bavê xwe ra hatim. Me pez anîbû ku li îda qurbanê bif- roşin. Em ê li der bajêr bûn, daneke- tin nava bajêr.

“Aha vayî han peykerê (heykelê) Atatürk e!” Homer meyla Simo kişand. Peykerekî mezin, bi heybet, bi kincên eskerî û ji rengekî tarî. Li pêşiya peyker inzibatên şîp û şandî yên nobedar sileh li ser mil mere-sima dewrkirina nobedariyê birêva dibirin. Şekla gavavêtina wan ya bi teperepeke bi hemd mêyla xelkê dikişand. Ji sêyrdaran henan xwe rep kiriwûn, mîna eskeran li silava Atatürk dawestibûn.

Simo jî bi heyranî li peykere Atatürk mêz dikir. Ew jî yek ji qurbanîyên propagandeya dewletê bû. Li gore wî, heye tune ye, Atatürk heye. Di ser wî ra serok tunin. Wî welat ji bindestê gawiran xelas kiriye û cumhuriyet ava kiriye. Û wî beriyê welêt berve Awrupayê kiriye. Li her derê û di ber gîştkan jî li mekteban gotin û kirinên Atatürk mîna ayet û ayînên pîroz dihatin viberxistin. Her tiştê wî yê şahsî û malbatî jî. Hetanî ku bi tarîxa xwedêdan û mirina wî û nimreya merasên (solên) wî gihê vi ber telebeyan dixistin. Simo jî li mektebê nav û tarîxa “şoreşên” ku li ser navên Atatürk tên heldan ezber kiribûn. Wî bi rêya hezar carî dûbarakirina çekirina resmê Atatürk, dev û lêv, çav û poz, brû û bijang, henî û çengê, gep û guh, welhesil her xet û nixteyeke

devûrûyên wî di serîyê xwe da pît bi şûn kiribû. Ji hêlekê da jî mamhos-teyan bi aferim û bi comerdî belavkirina puanên bilind telebe teşwîqe çekirina resmê Atatürk û yarêbûna ji wî dikirin. Yên ku resimê Atatürk rind çênedikirin û xwe li heldana nimreya merasên Atatürk şaş dikirin bi puanên kêr û kutkirinê dihatin cezakirin. Tu derên umumî yên ku resimê Atatürk pêdanekiri û yan jî peykerê wî lê nehatiyê danan tune bûn.

Li Anatoliyê, piraniya xortên kurd yên xwandekar û di çaxê Simo ra heyranê Atatürk bûn. Her çi qas ku wan di nav xwe da xwe kurd bihesibandana jî, li derva û li derên umumî, eşkere xwe tirk dihesibandin. Wan hay jê siyaseta hêlandin û tune kirina ziman û tarîxa kurdan nebû. Li Beraniyê, gundê ku Simo li mezin bûyî, jî tore û kultura xwandin û nivisîna bi kurdî tune bû. Xelkê kurd yê li nava Anatoliyê hetanî wê demê ji zanîn û hêsen miletî dûr bû. Li wir nasnameya eşîrtî û malbatî li pêş bû. Meriv li wir pir caran raste gotina, “erê, em kurmanç in, lê tirkê esil em in!” dihat. Lowma xelkê vê derê li dijî qedexekirin û cezakirina dengkirina kurdî bi taybetî li mektewan dernekidî.

Simo bi çavên belkîrî li peyker sêyr dikir. Pirtir jî li seriyê wî. Ew lê digeriya ka xetên devûrûyên peyker bi yên resmê Atatürk ê kû wî di seriyê xwe da cemidandibû va hevûdu digirine yan na. Pêçekê bi şûn da, dengê teperepa inzîbatên nobedar kêmbû. Simo û Homer, ji herda peykerê Atatürk vi dûr ketin.

Hîngê heyamekê siyasî î lihevketî dagirtibû ser paytexta Tîrkiyê. Dema serhildan û liberxwedanên telebe, karkir û gundiyan bû. Şerê hêzên çepparêz li dijî imperyalîzma Amerîka û hevalbendên wê yên li nava Tîrkiyê û bi hêzên rastparêz va jî her ku diçû şên dibû. Herro bûyerên bi xof û xwîn diqewîmin. Pêl û pêtiyên şoreşê jî ser bajêr heldihatin. Li meydana û cadeyan, di nav qerebeliyê da meriv li wir û li wê raste jendirmeyên ku si-leh li ser piştê û bi lez û bez dimeşî-yan dihat. Nav û dengê serdarê serhil-dana telebeyan, Deniz Gezmîş li her derê belav bûbû. Wê demê, ew îdolê pir xortan bû. Him hezkir û him jî dijaminên xwe pir bûn. Ji avûrûyên van qewimî û rûdanên bi şidet û xwîn, behsa wê dihate kirin ku es-ker dest deynin ser îdareya welat û hefsarê hikumdariyê têxin destê xwe.

Homer û Simo berê xwe dan me-heleya ku Kirto lê rûdinişt. Bi rê da dibûn guhdar û sêyrdarê deng

û tonên binatî yên jiyana bajêr. Teperepa merivan, teqereke wesa-yitan, guregur û virervira motirên tomafîl û kamyonan û duteduta qurneya wan, leqeluqa nalên hespên arebe û paytonan, bang û wêrîniyên firoşkarên seyare û banga nimêjê li hev diqelîfîn û dibûn girmineye-ke mezin, dengqelêriyeke ku me-riv jî ber nedihewî. Bîhn û bexe-ke bi tîn ya ku jî xan û kargehan, jî rix û mîza hespan, jî şevata benzin û mazotê û jî qelêriya bajêr heldihat jî dibû mezeya vê dengqelêrî ye. Meriv bi vê girminî û kokteyla bîhnûbexê diwestî, xişûxal, kerr û gêj dibû. Di nav vê dor û nefestengiyê da, gund kete bîra Simo, bîhnferehî û xwaş-haliya ku jî bêdengî û xewleyîya li gund belav dibû, dihate ber çavên wî.

Piraniya qerebelixa li cade û mey-danan mêr bûn, mêrên can. Li wir û wê meriv raste jinan jî dihat, jinên bi kincên modern, porzerkirî û lêvsurkirî jî. Her ku Simo raste jin û mêrekî ku bi destê hevûdu girtî, şabûn û bextiyarî jî rûyên wan belav dibû dihat, yara xwe dikete bîra wî, yara xwe ya paşê bûbû para xelkê.

Devdeva êvarê ew gihêştin mala Kirto. Mala wî li bewrarî girikekî bi-lind bû. Bi barên di desta da, ew bi he-lehel û kekel bi vî girikî da hilkiştin

û di bin xwîyê va bûn. Kirto zûva bû ku li Anqereyê rûdinişt. Di dezgeha agirkûjîyê (îtfayê) da dişûxilî. Xaniyê ku ew tê da dima “gecekondu” yeke ji goz û meweyniyekê piçûk bû. Çima ku wê çaxê kesên xizan ji neçariyê avahiyê xwe bê miseda, bi dizî û bi şev çêdikirin, jê ra bi tirkî digotin, “gecekondu”. Kirto di vê avahiya bişevdanayî da bi kirê rûdinişt. Şevavahiyeke bi dîwarên xilûxar û qeliştî bû. Ku te ji derva da lê mêz fikir, tê bigota, ewê bi amene-tî çêkirine. Ji hundirê malê bihna bermayiyên şîv û xwarinên şevnistî û xwiya meriva dihat.

Ji xwarin û vexwarinê bi şûn da Kirto bi Homer va rabûn ser xwe, ku herin derva. Di ber derketinê li ber dêrî Kirto got, “Simo, ez bi Homer va herine derva, pêçekê li çayxanekê rûnin, bi tawle bilîzîn. Tê dil heye, tu jî ware!” Simo ji dereng teklîfkirina Kirto viderxist ku ev teklîfeke ne ji dil e. Him jî westiya bû, ne dix-wast derkeve derva. Lowma got, “na, hun herin ez nayê, tu sax bî!” Kirto bi lez da ser got:

—De tu dizanî, tu î bi dilê xwe yî. Ha, hendik ma ez ji bîr bikim, cîranekî min î telebe heye, ez ê niha li ser deriya xwe xewerê bi wî dim, ma were ba te, dişliqî wê bi hev were. Navê xwe Îbram e, lê min na-

ve, “Dediko” pêve kiriye. Tê biwînî, egîtekî li ser xwe ye, tirsê nizane! Pir zana ye, hay jê her derekê heye.

Simo gavekê li mala Kirto bi tenê ma. Wî çav li dorûpaş xwe, li diwarên reperût yê odeya ku ew lê rûniştibû gerand. Tenê şalekî kûn bi pînê yê ku bi dîwarê li armance wî da hatibû bidardekirin vi ber çavên wî ket. Pîne di çend deran da qul bûbûn.

Pêçekê di pey çûyîna Kirto û Hommer va, Îbram hate ba Simo. Li halê hev pirsînê û xwe bi hevdu dan naskirinê şûn da ew ketin nav sohbe-teke tîr, dûr û dirêj.

—Te got, navê te Îbram e. Çima Kirto bi te ra dibê, Dediko? Simo ji Îbrêm pirs kir.

—Qe qalê meke, xalê Kirto merivekî yarenîhez e. Ez tim jê ra qala Dedekoyê (DDKO) dikim. DDKO kurtkiriya navê rêxistina kurdan yê bi tirkî “Devrimcî Dogu Kultur Ocakları” ye. Ez jî demezranê û çalakvanê wê me. Lowma wî nave Dediko li min kir û bi vî navî bane min dike.

—Armanca DDKOê çi ye, hun çir dikine? Simo jê pirs kir.

—Em dersan li ser tarix û edebiya-ta kurda pêşkêş dikin, mîting û me-şan li dar dixin, daxwaze heqê kur-dan dikin. Didin zanin, ku kurd

miletêkî bindest e û welatê wî hatiye bir û belavkirin. Ew î ji heq û huquqan vêpar hatiye hîştin. Ziman û kultura wî bendkirî ye. Ew î di nav xizanî û nezaniyeke kûr da hatiye hîştin...!

Gotinên Îbrêm mîna brûskê li mejoyê Simo diketin û jê pirs û şik dipekindin. Ew li armancê zanîn û hayadarbûna Îbrêm mat mabû. Malumat û navlêkirinên ku wî qet hay jê nebûn dibihîstin. Îbrêm bi ser da rexne û lomeyên giran li Atatürk dikirin. Wî ew bi neyariyên mezîn gu-nehkar dikir. Ew mîna reberekî nas-yonalist yê ku temelê biçûkxistin û tu-nekirina milletê kurd danayî diwesi-fand. Lê Simo Atatürk mîna rêberekî jêhatî û qehraman yê ku serokatiya şerê serxwebûniya Tîrkiyê kirî û rê li ber jîyaneke modern û berî ber-ve rojavayê vekirî nas kiribû. Lewma bi rexne û lêdanên Îbrêm yên tûj serê wî tevlihev bûbû. Ew ji nav vê tevliheviyê dernediket û jê nedihat, ku tiştêkî bibê yan jî bersivekê bi Îbrêm de. Resimê Atatürk yê di serîyê wî da şêlî û qerçimî bûbû. Gewriya wî zîwa bûbû, xwêziya xwe dadikultand.

Îbram kurmancê Anatoliya bû, ji eşîra balekanîya bû. Telebê zanîngeha huquqê bû. Wî bi ar û alavekê ji Simo ra qala tarîx, e-deb, serhildan û berxwedanên kur-

dan sewa azadî û rizgariya kurd û Kurdistanê bi taybetî jî ya di bin serdariya Barzanîyan da kir. Şîret li Simo kirin û got:

-Li Almanyayê, li welatên Awrupa rêxistinên telebeyê Kurdistanê he-ne. Pêşnîyaz û temeya ku ez li birayê xwe bikim ev e: Ku tu çûyî wira, xwe bigîhine wan.

Ji bêdengmayineke kurt bi şûn da, Simo xwazt ku mijarê biguhere û ji Îbrêm pirs kir, got:

-Navberê te û Kirto çing e?

-Rind e! Merivekî şên û şa ye! Tozikê gumerê ye, ku dinyê xerav bibe jî ne xema xwe ye! Merivekî şorxwaş, yaranîhez û destfereh e. Ez î pê xenê me ku cîranê min e. Tenê bi duxinê xwe ew î xerew e. Halbukî li gund jî bi du jina ye, dîsa jî tim çavî li pêy jina ye. Tim diherê ba jinên ku dewara xwe bi canfiroşiyê dikin. Bi tehmînê min, ew î nivî mahaşê xwe li vê rê xerc dikê. Kî dizane, he-re ku hîro jî ew bi Homer va çûn ba jînên canfiroş.

Simo di pêy sivikkenekî li ser rûyê wî, got:

-Heyret, Homer jî bi rê da qa-la duxinsistiya xwarziyê wî yê li Almanyayê, Meço dikir. Mezina go-tiye, xarziyê li xala herin, herhal Meço jî ji vê mêlê da li xalê xwe çûye.

Kirto û Homer pir dereng, ji nivê şevê bi şûn da hatin. Wê şewê Simo nenivist. Devdevê siwê pêçekê çav nerm kirin, ewqas.

Dora dine rojê, Homer bi Simo va bi paytona cîranê Kirto çûn gerajê tîranê. Bi rê da, Homer pirsî:

–Dediko bû, çi bû, ji tera qala çi kir?

–Dediko, qe qalê meke, waaa, heyfa wî, bi çiqas tiştî dizanê lo, deryak e, derya! Qala tarixa kurdan, neheqî û neyartîya ku li wan hatiye kirin. Qala rêxistin û kovarên kurd yê ku çel-pence salî di ber vê hatine avakirin kir. Navên wan yên bi kurmancî heldidan, navên ku me qet nebihîztine, „Kurdistan“, „Rojî Kurd“, „Azadî“, „Xoybûn“ (xwebûn)... Simo bi dengekî nizm bersiva Homer dida, nedixwest ku xwediye paytonê gotinên wî bibihîze. Homer xwazt ku Simo şîret bike, got:

–Teve îşûkarê weng mebe, belayê werin serî te! Nabînî telebe çir dikine, qirme hev tînine, hevûdu dikûjine! Ji avrûyê wan da, her derê tijî esker bûye, tê bibêjî li Tirkîyê cengê heye. Aman ha, ji tiştî weng dûr daweste, tê jê zîyanê bibinî!

Simo guh dida ser wî, lê nedixwest ku bi wî ra têkeve nav mineqeşeya li ser van mijaran. Dizani ku ew li hev neyên. Pêçekê bedêng ma, ke-

te nav xeyalan. Gotinên Îbrêm yên li ser tarix, liberxwedan û serhildanên kurdan û biserihatîyên qehremanên wan yên ku cewr û cefayên mezin ditine û di vê rê da can fedakirine û serî dayine hîn di guhê wî da bûn.

Bi rê da, wî carcaran di ber xwe da navên rêxistinên kurdan yên ku Îbrêm qalkirî, pirtir jî, „Azadî“ û „Xoybûn“ (xwebûn) dubare dikirin û li ser maneya wan difikrî. Tê bigota ew î dixwazê ku van navana ezber bike, di bîra xwe da ji ebediyê ra bi şûn bike. Her ku wî ev her du nav dubare dikirin û guh dida ser dengê xwe kelecaneke pê digirt û hêseke şabûnê li nav ruh û canê wî belav dibû. Mîna ku bibêjî, wî şan û şîfreya xwenasinê kevş kiriwe û dermanê nasnameya xwe ya kurd a birîndar û veşartî ditîwe. Mîna ku bibêjî, ew bi du navlêkirinên manîdar û pîroz yên ku meriv xwe bide pey hesiyabû. „Azadî“ û „Xoybûn“, bi wî mîna nav û dengê du ton yan jî meqamên muzîkî yên ku meriv pê mest û haşt dibe dihatin. Bi heldana navên her du rêxistinan yên ku armancê wan bûn jî nefestengiya wî fereh dibû.

Simo xwe ji bîr kiriwû, rind ketibû pey gilî û gotinên Îbrêm. Ew pê şa dibû ku wî Îbram nas kiriye. Dilê wî dikete zanabûna û helwesta wî ya cêmêrkî.

„Simo, de rawe em hatin gerêj, çî ye tu ketiyî nav xewn û xeyalan, va ne wexta wan e!“ Bi van gotinên Homer Simo bi xwe hesiya.

Tîran ji ber erizekê ma derengî. Li ber gerajê tîranê Simo nêzikî simîtfiroşekî bû, ku jê du simîta bistîne. Bîhna simîta ji ser wî heldihat û bîza meriva diçûyê. Kurikekî deh û dwanzdeh salî bû. Dewaxeke textînî û xelqekî ya ku simît bi şekleke xelkekî li ser hatibûn helçinîn dabû ser serîyê xwe. Sewa ku dewax nexûşe, wî paçekî lihevbadayî dabû ser serîyê xwe û dewax jî dabû ser. Simo du simît jê standin. Wexta ku bedele wan daye, ew bi simîtfiroş va

rûbirû bû. Çavên simîtfiroş yên çeqer û xew li ser, nihêrinên kovanbar, cênigên bel û gepên qewerbûyî, stûyê ku di navbera her du milên wî û di bin barê dewaxa simîta û qeramê dewara malbatê da, wendabûyî bala wî kişandin. Dilê wî pê simîtfiroş şewitî. Sewa vê du simîtên din jî jê standin. “Xwedê ji te razî be kekê, çûyîna xêrê be, rêya te vekirî be!” Simîtfiroş got û pê ra kenekî sivik û bi kovan li ser rûyê wî belav bû.

Gavekê şûn da, tîran hat li gerêjêwirî. Simo û Homer lê sîwar bûn û dev dan rêwîtiya bervê Almanayê.

Almanya, 04.03.2013

AGAHDARYEKE GIRÎNG

Em dixwazin di her hejmareke xwe de, ji cil û bergên kurdên Anatoliya Navîn wêneyekî kevn di *Bîrnebûnê* de biweşînin. Bi vî awayî em ê hem bi tevgirêdana kurdên Anatoliya Navîn bizanin, hem jî em ê hay jê hebin ku kincên wan ên berê bi çî awayî ne.

Bi rîca û bi kêfxweşî em bi hemû kurdên Anatoliyê didin zanîn ku: wêneyên kesên ji malbatê (jin-mêr), bi kinc û tevgirêdanên kurmanciyê li ba we hebin, ji kerema xwe ji me re kopiyekê bi rê bikin. Bi vê yekê em ê bi dewlenediya tevgirêdana xwe bizanin û em ê wan kesan careke din bi bîr bînin.

Redaksiyon

ÇEND HENEK

MEM XELÎKAN

ÇI DIXWAR

Apê Heso, li gund bi temehkarîya xwe dihat naskirin. Qet tişteki xwe, bi cîran û hevalan re parva nedikir. Yekî tişteki jê dixwast, mînak perçek ji canê vî dixwast li vî bi qar dihat. Rojekê zivistanê, cîranekî wî kaya terekê xwe xilas dibe. Tişteki bi pez û terekê xwe de nemaye. Ji xanima xwe Besê re dibê:

– Besê; tu dizanî kaya me xilas bû. Tereke birçi ye. Ez herim mala Hesoyê pisxaltî te, çi bixwazim na-de min. Pisxaltîyê te ye. Te, naşikê ne. Bila, here 5–10 çal ka bixwaze, bi deyn be, ez ê havînê bidim wî.

– Bi ser gotina Memo de, Bes ra-dibe dihere mala pisxaltîyê xwe.

– Çaxa we bi xêr

– Oo, bi xêr û silemet. Besê we-re rûne.

Heso, li dil û xatirê Besê dipir-se dû ve:

– Besê, te rêya xwe wendakir ji kêngê ve ye tu xuya nakî. Bêje, ka mirazê te çi ye.

–Pisxaltî, tu dizanî zivastana romê

ye. Kaya me xilas bû. Tişteki em bi-din tereke nema. Ez, dixwazim 5-10 çal ka bidî me. Em, terekê xwe bi berbiharêxin.

Pisxaltî, bila bi deyn be. Memo yê, havînê bide te.

– Rast e, rast e Besê. Lê havînê, wê germîyê de dema min sap ber-hevdikir û ka digêhande hev, Memo yê we çi eq dixwar?

ÇI DIXWAZE

Rojekê dîsa, havînê gundîyan, cîran û hevalan kar û barên xwe xilaskirine. Xermanên xwe heynane. Zivistan nêzik e. Cîranê Heso, Mihemed maye derengîyê. Hê xermanên wî di sêp de, li derva ne. Dihere mala Hesoyê cîran. Li derva, ber malê xwe dide ser kevirekî rûdine. Heso ji mal derdikeve, xêrhatinê li cîranê xwe dike.

Heso:

–Mihemed, xêr e, şer e, destê berbangê. Tişteki neçê bû?

– Na, şukir tişteki weng tune ye. Heso, tu dizanî zivistan nêzik e. Lê hê xerman û hesada min li derva ye.

Îsal ez, tenakê mame derengîyê. Min got, dûgana (Döven) te bi sê teja ye. Xêra xwe, wê bidî min dibe ku ez, karê xwe hê zû de xilas bikim.

Bi ser dexwaza Mihemed de Hesoy banga xanima xwe ya di hundirê malê de ye dike:

– Eşê, hela were wira.

Eş, derdikeve li ser sokanê ye. Hesoy:

– Mihemed, ji min te dixwaze. Dibêyî çi?

HEQÊ TE

Hus, kalekî 80 salî ye. Bi xanima xwe ve, li gund dijîyan. Yê bîn, yekî kirî û xwarî ye. Lê pirr muqellît wû. Rojekê, ji bo karekî xwe yî li adlîyê dihere qezê. Di hundirê Adliye de, xwe dide ser kursîyekê rûdine. Ji gundekî cîran xortek, Şêxo vî dibîne. Dayîka Şêxo ji gundê Husê ye. Ji bo wê, Şêxo ji her meriyekî ji gundê dayîka xwe re digot xalo û tat wû. Dema xalê Hus dibîne tê cem wî.

– Xa xa xalo, me me merheba çi dikî? li li li xalanên min çi heye? çi i-çi çi tune ye?

– Rindî. Welle xwarzi qet tiştêkî nebaş tune.

– Ka ka karê te li wir çi çi çi ye? li çi digêrî?

Hus dixwaze, yarenîyeke xwe bi Şêxo bike, Dibê:

– Wella xwarzê, çi bigerim. Çend meh in min xanima xwe wenda kir. Çû ser rehma xwedê. Ez, niha li mal bi tenê me. Min got, ez ê herim Adlîya Kuluyê. Heroj li wir jinên têne berdanê, hene. Henê weng rastî min hatin, ez ê ji xwe re bînim.

– Na na na xalo, ew ji te re nabe.

– Çima xwarzê?

– Tu tu tu here mal. Du, e e ere-be sirî (strî) be be ber mala xwe ke.

– Ew, ji bo çi ye xwarzi?

– Bi bi şev, ke ke kerê werin ser. He heqê te ew e,

– Tew te xal tê de hişt.

Helbest

çekê xwe li nav zinaran veşêre
tu baş dizanî
çiya dê te biparêze
ma tu neyî bi lêz bi
rîya te ya dirêj e
piştê xwe bi zinaran de
û bifikire
ne xewnên xwe
ne jî xeyalên xwe
sivik bike
bîrmeke
ê te ne macera,
serhildan e...

SEYFİ DOĞAN

SÊ ÇIRAYÊN GEŞ

XIZAN ŞÎLAN

hûn

stêrkên şevistanên bêdeng
çirûskên heyva şevên sayî
şewqa çirayên odeya bêkesan
qêrîna gewriya çûkên biharê
meşaleya xewnên kesk û sor û zer
sîtavkên neynika dilê xeydok
xunava lêvên hingivî

hûn

hênikahiya bayê hestên xerîb
kenê melûliya awirên xemgîn
peşkên barana zeviyên stûxwar
dermana movikên piştâ xûzbûyî
herika kaniya rojên perîşan
agirpêta tendûra vemirî
mêvanên koşka evîna koçber

hûn

lihêfa zivistanên cemidî
doşeka êş û jana giyan
pira hêviyên pêşerojê
zelaliya gola bextewariyê
tîrêjên keskesora demsalên şad
xweşbêhna kulîlkên baxçeya bihuştê
ronahiya hungirê êvarên serxweş

hûn

duayên birîna eşqa îlahî
tizbiyên sebira hesretkêşan
stûna nav malên wêranbûyî
şîfaya kezeb û cîgera peritî
qultek ava tasa destê sêwiyan

lezeta guşiyê tirî ya bax û bostanan
 karxezalên li nav daristanan
 hûn
 qustîlka tiliyên keç û xortên ciwan
 bazinga zendê bûkên bedew
 tahma şîrê devê zarokan
 lorîna têlên kemanê hunermendan
 destmala sergovenda dawet û dîlanan
 kilama civatên dengbêj û hozanan
 dengê bilûra şivanên deşt û zozanan
 hûn
 dermanê çarenûsa birîndaran
 pêşangeha wêneyên diwaran
 morî û mircanên keziya dilberan
 pelên dara miradê evîndaran
 pariyeke nanê sifreya hêjaran
 şanika rûyê helbestvanan
 xemla kefenê goristanan
 hûn
 henasa xeyalên mişextbûyî
 berfîna qûntarên çiyayê îsyankar
 dengvedana şikeftên bêdeng
 keservedana şervanên leheng
 destanên asoya asîmana şîn
 nasnameya axa şaristanîyê
 rengê mizgîniya ala azadiyê
 Sakînayê Fîdanê Leylayê
 û hûn
 sê bersivên xaçepirsa
 valahiya gerdûna nava min in

2013-01-17

Stockholm

"Ez qurban, bi kurmancî deng kirin çima sûc û guneh dibe!"

SEYFİ DOĞAN

Min, kerma xwe kire bin çengî xwe û da ser rîyamektebê. Wexta ku zîlê mektebe lêket, em telebe li ber xanîyê mektebê, li gor sinifên xwe rêz dibûn. Me bi tirkî,

"Türküm, doğruyum, çalışkanım, yasam, küçüklerimi korumak, büyüklerimi saymak, yurdumu, milletimi özümünden çok sevmektir. " got.

Ew gotina, me herroj berî ku em di sinifê kevin, bi dengê bilind digot. Mekteb odayeka bi tenê bû û ji sinifa yekê heta pêncê, di wê ode de bûn.

Wek herroj, wexta ku mexlîm ketu hundir em ji ber rabûn. Mêxlim ji bêrîya xwe xetek derxist û dûr û dirêj lê meskir.

Mêxlim navên ku li kaxizê hatibûn nivisandin re got; li ber textîreş rêz bibin. Telebe rêz bûn. Navê min jî di nav wan navaan da hebû.

Mexlîm, demekê li navbarê rêzên sinifê giran û giran bêdeng gerîya. Me zarokan, bi wê hereketê re digot;

Mexlîmî xwe dikelînê.

Mexlîm dîsa dest pê kir ;

Min, hezar caran got û ez dê heta ku mûyên ser zîmanî min diqedin, bibêjim.

Hûn fedî nekine! Ar û namûsa we tune! Dîn û îmana we tune! Ji xwedê bitirsîn. Hûn, bi zîmanî ku kanistanka zîmanên dînê ye deng nekine, terine bi zîmanekî ku hewanê xwe neh û deh peyv in, deng dikine.

Heşê min ê negehine! Ez î we fêhm nekime! Ez î dîn im an hun ên dîn in? Hemî dînê dixwazê ku bi tirkî biaxife û hûn jî zîmanî ku hatîyê ber lingên we nexwazine hîn bibin.

Ji bo wî zîmanî, bi hezaran belkî bi milyonan însan şêhîd bûne, lê hûn ê qiyetê wî zîmanî nizanîne.

Mexlîmekî min î li lîsê habû, digot; tirkî bingeha hemî zîmanên dînê yê. Erê, wisa digot û rast e.

Hûn jî yê hîng ketina pê zîmanekî vala, xizan û belangaz. Zîmanekî ku ji pêyvên, farsî, erebî û tirkî

hatiye cêbûnê, deng dikine û qiy-
met didinê.

Ezî carak din jî dibême. Wî
zimanî kart û kurtê bîr bikin!

Bi wî zimanî deng kirin heram e,
suc e û guneh e!

Wexta ku mêxlîm ew şoranan
gotin, ez mat bûm, dawestîyam.
Guhên min kirin gija gij. Sinif li ser
min gehîşt a hevdu. Derdorên min
tarî bûn.

Sûc û guneh!

Min fêhm nekir.

Xeyalên min bûn ax û xuli.

Dê û bavê min wek dê û bavên
hemî dunê ku ji zarokan xwe hez-
dikin ji min hezdikirin. Kal û pîrên
malbatê jî ji min gelek hezdikirin.
Baş e. Wanan cima qalnekirin ku
zimanê me sûc û gune he. Ew ê, ça-
wa bixwazin ku zarok û nebîyên wa-
nan di agirî cehenemê de bişewtin?

Wexta ku mekteb qedîya, ez bi
lez meşîm mal. Min li ser derîyê xwe
dît û bihîst ku xwangê min ê çar
salî, yê bi kurmancî deng dikê. Min
ji vêska da davê wê girt û di guh da
bistikand; kurmancî dengkirin gu-
neh e! Xwenga min tişteke fêhm ne-
kir û bi hevalên xwe re, bi kurmanci
deng kirina xwe dewam kir.

Ez bi lez bûm. Dixwazime ku zû
di mal bigehim û malbata xwe, ji
gunehan û sûcan azad bikim. Dîya
min li ber malê teşî dirêst. Wexta
ku dîya min ez perîşan dîtîm; şaş bû
û ez hembêz kirim. Hornîyêk bi ser
min ket, ne bê ne qalê bike. Dîya
min ez aşt dikirim lê ci feda!.. Girîyê
min danewestîya. Ez bi hemdî xwe
girîyam bi şunda;

Min bi tirkî bi dîya xwe re got;
mêxlîm îro got; bi kurmancî deng-
kirin him sûc e û him jî guneh e!
Tu bi xwedê dikî! Ji îro bi şunda bi
kurmanci deng meke. Ez nexwazi-
me ku tu di nav agir da bişewitî. Ne
tu tenê, ma tukes di nav agir da ne-
şewite.

Dîya min tişteke fêhm nekir.
Min jî nexwast bi kurmancî deng
kim. Min dît ku cercicîyê ji gundê
Yaraşliyê derbas dibe. Nasê malbata
me bû. Navî wî Motin (Muhittin)
bû. Motin kurmancî hîn bibû. Min
ji apê Motin re gotinên mêxlîm bi
tirkî gotin û wî gotinên min ji dîya
min re vergerandin kurmancîyê.

Dîya min kenî û ez dîsa hembez
kirim û got; ez qurban, bi kurmancî
deng kirin çima sûc û guneh dibe!

NASNAME

OMER FARUK HATİPOĞLU
WERGERA JI TIRKÎ: NUH ATEŞ

*nasname kilameke geleri ya dirokê ye
ihnxweşiyêke xas bi ser her xelkekî da hatiye rişandin
dirêjawaza min bîhna şewitiyê distrê*

nav nasnameya meriva ye, pê nake
mîraseke edilane parvekirî, pê nake
pênekirî ji kûrahiya wek hev bûyîyê da

xeyal bike, dinya ji sêrî hetanî bini gîya
eger dar gîştik cisnek bûyana
-li sêriniyê bilem sîya wan ne mîna hev e-
spîndarê bine ber çavan li her derê deryayê reş
hejmara guliyên berember, belg berember
tenê qirikên lê danîşin

çend bav û kalên meriva hene, li ser rêya tekemulê mayî
gava ku ji bav û kalên me yek di gola turkanê da veditisî
a rind e ku bav û kalên din xay kirin ji nav mijê
a rind e ku newîyên wan pir bûn
vîqasî gulî û belgên darekê, çend daran

her tişt biserîhatiya ziravbûnê ji qalindiyekê
dar ji axê zirav bû gulî ji laş da
kulîlk ji gulî narîntir fêkî ji kulîlkê melûltir

ji vê ye ku ziravî hunera qalindî ye
lowma rewayî 'pesnê ye' ziravî

ku dinyayê bi bîr tînim, teferuat in vana gîştik
gotin dide der: 'rastî di teferuatê da veşartiyê'

teferuatê cihê bike, spî dibe tênê rastiye
ne tîn dimê, ne sarî, ne sir
ku ez veqetim, dibe li xwe mahrkirina xizaniye
nêrgiz jî kulîlk e, lê nêrgiz ne devî ye
nêrgiz jî kulîlk e, lê navê min ne nêrgiz e
bidin hun navê min î pêşî, navê min î dawiyê bi çavê dikene
gulîye xar, kulîlka bi xem, fêkiya min a negihêştî
ez bidim laşê merivatiye

anatoliya di nava sê derya da giregornê
zimanên qetiyayî di bini da, kultura me ya kwîrkirî
xwazika kilama wan xelkên kevnar ên deyndêr
me biringîne, bîna argunê ji hingura êvarê bihata
bîn ji neye dibe, aşureya ku dixwî a kê ye
ji' deriyê asê' ra dîwêr helçine beremberî ewran
a lêxe here erîvanê "bûka keş"
paşeportê pirs nake bacgeh

li ba te ku naye xwendin 'newala çorî'
li ser xeta med qelem nivisiye harran
îyonya bûbû helm helkişiya ezmanan
te pirs kiribû ku nîşana bi xaçê li ser penêrê muslimana bo çi ye

ku xeyal bihata hududê min tîlên wê ji hev vekişanda
ma here derbas bibûya başûrî ji çiyayên ji xweliye
hudud ji darê komirê, ezmên dikenîne
ku tê sînorkirin xeyala min, fikira min
hun jî dinyayê bir bikin mîna pasteya ji kêvir
bixwin û ezmên ji hêla kesk da bikûjin

mîna çûcikên bilind difirin ziman bifirikîn
bi kûravên bê xew ên bin herdê
sibeya sêrin biheriqe rûyê herdê
hududan rakin bayên bêwelat

pîyê çemekî ye nasname, 'pî dişkê' lê venaqete
bibîne êdin, eynê av in, av ji avê naye vedan
ku em du pîyên ji laşekî veqetî bin jî
hema ji gulîyekî wê da, belg û kulilk gihêştinî hev
çiqas rind e bûne rindiyekê,
ji nûva bûnî xelk

zarokên kevntir yên vê erdnîgariyê ne em
me firfirok di ser ala leşkeriyê ra girt zarok bûn
sewa hembêza destbiratiyê pê ala leşkerî girt

anatoliya di zimanê me yê hevpar da 'biratî ye'
guhertina navê wê ne bi destê me ye
xelk gîştik ê di hembêza wê helên, ji me ra jî şûna bimê
hîn ku em li ser in tê nahere ku bibe xerîbî
ku em rûyê wê biçizînin a zikê xwe biêşîne
yek bê rêşkirin hezar rengî wê benz biavê
dîlbereke ku qe pîr nawê, porê wê bê kurkirin diêşê

ji pira ku hun sedsalî ber vê tê ra derbas bûbûn
çi rind e hatin pêş we rêyên ji roniyê
birako bi destê min bigre ji koknavê xwe rawirim
ji gund derbasî bajêr bibim, ji welat derbasî dinyayê
her tiştî biêxim, şaşik, çarix ku çi heye
ji ceneta taziyan a bê key bê qeşmer
careke din bêketin biderkevim herim
pelinga herî dawiyê: gerdûnê êvînan

sîlehê biavê û kom bike êvîndarên dinyakê
ji dilê min bilore kesk sur zer
çar rengan jî tu biherikîne ma rêz bibin li kêleka hev
di pey tofanan keskesurê ezmên bikin ala ji dinya me ya arimî ra

*êvîna biêxe nasnameya min ji deftera navan, ku biêxe
ewê ku navê te di qula guleyê ra biêxe
bibê, niha kê yê tu*

kê kê

em ji hezkinê tirsîn, ku bûyîna me çing e weng
keskesurê ezmên me dêxiste yek rengî
ji gulê ra, sorgul, gulê zer ra me got
bê rengû 'veqetî'

ma me ji zikê vê axê kokê xwe rakira
yên ku dayika me li zimanê me rişandî birûçikanda
xereweyên haranê bi deryayê spî da berdana
sewa ku şop nemê
lê em ê nemrud çing kaş bikin şeverşiyê
ji ber helatina rojê

şopên nig bên pankirin, şopa bêçiyê didên bişkêne
hîn li ewra diçerixe, dengê dilên dawestî
zimanê me panpûç kirin bi gurz di hewana tûncî da
ma me serçavê xwe ji bîr bikira

bîne bîra xwe li melezgirdê xwîna min li xwîna te qelivî
bîne bîra xwe te cesedê min di barîkadê da sîper digirt
armanc birayekî li dûrê ; anzak bû
niha armanc nêzik e, biratî ye niha armanc
bîne bîra xwe dema te kon vedigirt xereweya li zozanê
mala min a ji kerpîçê bû

*em sîya kembera keskesurê ezmên
li vê axê
em kokboyaxa rengê « kembera herdê »*

em şopa biratiya rasteqîn a Anatoliyayê ne
em zarokên ademê bê nîkeh bira ne
bîhtengî nebe me va şora nedigot
bira ne em zarokên vê axê, avê
ma ejdadê me avzêl e, çexmûr e
meriv meriv be biratî ne hewce ye
meriv meriv be dînek mezhebek
meriv meriv be ne hukûmet ne dewlet
ne hewce ye wekî avê bidî avê
tênekî nû bikişînî serçavê merivekî

û betalî li hundurê me nehat mîna xwezayê
bi destê xwe me tijî kir

lê em du aliyê merivekî
em ê çîng dil bikin du alî
di bin çengê kîjanî da xwînrewan
ji laşekî din î bêşîng ra bê kişandin

binihêre çiqas rind e em „sêgavî“ digrin
hezar sal e, ez edîrne tu hekarî
hesen, bi cilo va di destê hev da, goksû dicileyê
diwesîne spîderiyayê bi silîvkê va ajîniyê

kaşê ercîyesê lûtkeyê agirîyê ne em
di nava torosan da bolu canîk koroglu
li ruha wêranşahrê kendavê gokovayê ne
ji menderesê ta egê firat-dîclê diheriqin

li edîrne ewrek kel bide
herd diqelişe li hekarî

ne nig-goşt, didan-pidû ne em
em mîna xwîn-demar, hestî-mêjî ne

(ji kitawa Omer Faruk Hatipoglu,
«Ateşi utandıran Yangın»

DESTANÊ ŞÊXBİZIN

XAMGELI BANE

Dancay martîniye kî rîyê?
hespe kî kirdê ve kexêl?
tekere seri sifîta kî tolê kird?
le seri kwêyel kî ariy xist vê?
Je kerpîç û kuçike kî xaniy girt?
enî genime û çuyê kî kirdê ve xake?
le girdi ariye kî sînsîn xwezt ?

Je bazeyan û teqteq çîne kirmanşah
rwîye şaneman qazî husêyîn
ve huştir û hespo keftîn ve kwê
le çermîk, palû û sîverek qelîyayn
le her cengî îme hevîn
îme ne je yavuzîn ne jî je şah îsmâil
îme kurdîn je kurdistanîn

mêrdxas û cengkere şêxbizin
bale dirîj û qelewe mêrdgelîyan
çêwgelîyan kewû, pîrçîyan swêr
pîlîyan dirîj, destîyan pê, payelîyan gewre
jingelîyan je mêrdgel cenkertir e
karker û jêhatiy in
de çêwi azewgel arîyî ve şên
ra xak û zemî le bendi cenge
xûfî tirseke verdi dili dijmine diran bî hêş vî
nami şêxbizine vilavi her şûnî ke
keseke mêrdxasî şêxbizine nezanî îjne vî
le veri dijmin nêrîran,
serîyan tim bilind
mirdine da ve veri çêwe rin

tirs nêzanin
ve xakeli xwîyan vestîyavin
ve bij û bexeri xwîyan çewsîkîyayin

şêxbizingel pîliki kurdîya
lekîn,ve loranî qise dikerin
le salê hezar û heftsede xakeli xwîyan îştin
keftin ve rwî le ban xakeli kurdîstan
heyî vîla,heyî lola
heyî jî le şûni xwê ma
vilavi rwî dunya vîn
heyîke le kirmanşah
heyîke le riha sîverek
heyîke le amed çermîk
heyîke le erzirum palu
lay firîyê vervi heymene hat

ke çîne kû xake riç da vîyan
ke çîne kû ûre vî yê ewane
le heymene oyirtin û
ûre jî kirdine welatê duvane
ke çiqes kirdin ke balîyan vişkinin ke nefirin jî
ne balgeli xwîyan ve şikandin dan
ne jî keftinde mayeti kesî

kî zeqî şêxbizingel ditanî ?
kî heta îgave vîristiye ke şêxbizingel de bini zefti xwê kerî ?
le seri xwîyan
riçê xwîyan kulîn serzenî le heymene
rave le paytextê tirkîye şûnay şêxbizine cîyîye
ke çiqes vikerin ke xiraw şanîyandin jî
şêxbizine rizanîke ra ça .
ra ke debini mayetîyan nekeftîn
ra ke le seri xwîyanin

ra ke ve balgeli xwîyan difîri nin
şêxbizine xwê dînasî ke kîyin û çûnin

şêxbizine mêvandare,mêrdxase,cenkere
piştê nîyaye zemî
ke vê ne çizandê,nê cizinî vêt
ke ve xweşî nêzîkê ne kefte ve reşî vervit nîyay
ke jêt hez kird heva heta heta birakêy
weki zinare xweşî yê û dilê
ve qeri kwîye bilinde gewretî hamiritîyê
ve qeri asine şirîyave nêzikatîyê

şêxbizine zarûye navçeyînê kurdîstane
xwerê palê cudîye
kwêyeli zagros malê zerastîyîye
amed birangê gewray e
qamîşlo û kobanî xweyşîkê nazdarîyî ye
kirmanşah û ûrmîye amûzîye
erbîl û hewler dalik û boyîkîye
fîrat û dîcle xwinê reyelîye

îme kîn dîzanê?
xwerê bani sîyabend û xweceyîn
îme ariyê dili mem û zîn nîn
îme mîngangeli ehmedê xanê yîn
îme delalîyê mele mistefa barzanî yîn
îme çermiyê pirçî apê musa yîn
îme mahabat î
îme kîn dîzanê çenguşê destî kawayîn
îme lay çepê mahsun korkmaz î
îme şêxbizinîn, kurd î, kurdîstan î

ORTA ANADOLU KÜRTLERİNİN TARİHTEKİ İZLERİ

(M. S. 11-15.yy.)

DR. MİKAİLÎ

Uzun kış gecelerinde insan bolca kitap okuma ve üzerinde düşünme şansını yakalıyor. Bir fuarda Nûbihar yayınlarının standından satın aldığım bazı kitaplardan edindiğim bilgileri yine çeşitli yabancı kaynaklar ve internetten edindiğim bilgilerle karşılaştırma şansına sahip oldum.

Özellikle Muhammed Emin Zeki Beg'in „*Kürtler-Kürdistan Tarihi*“, Şerefhan'ın „*Şerefname'si*“, Veysel Akdeniz'in „*Akkoyunlu-Kürt İlişkileri*“ ve şimdi BDP Milletvekili olan Altan Tan'ın „*Turabidin'den Berriye'ye*“, kitaplarında halen Orta Anadolu'da isimleri yaşayan pekçok aşiretin 500-600 yıl evvelki eski izlerine rastladım. Evliya Çelebi'nin Seyahatnamesinde bazı izler aradım ve küçük de olsa buldum. Bu kitaplarda verilen bilgilerin o çağın koşullarına göre değerlendirilmesi ve de kritik bir bakış açısıyla okunması gerektiğini özellikle belirtmem lazım.

Mesela; Şerefname o dönem Bitlis hükümdarı olan Şerefhan ta-

rafından yazılmış. Hükümrancılığını tanıdığı ve çekindiği İran Şahı ve Osmanlı Sultanlarıyla arasını bozmama politikasının kitaba yansımalarını görüyoruz. O tarihte yazılmış nerdeyse her eser çoğu zaman bir hükümdara sunulmak üzere yazılmış ve de mutlaka methiyelerle, övgülerle dolu. Bu nedenle de yansız olmalarını bekleyemiyoruz.

Hemen hemen her Kürt aşiret ve kavminin de kurucusunu o zamanlar aktüel olan, bugünkü tabiriyle makbul ve moda olan şekilde mutlaka ya Hz. Muhammed (S.A.V.) soyuna ya da hükümdar kavimlerine bağlıyor .

Oysaki bildiğimiz birşey var. Yabancı kavimler İsa'dan öncede sonrada Kürtlerin olduğu bölgelere gelmişler, hükmetmişler ama çoğu ya kaybolup gitmiş ya da Kürtlerle karışmış ki bu bütün kavimler için böyledir.

Pekçok Kürt kavimide kendi topraklarını bırakıp uzak diyarlara gidince hakim kültür ve kavme karışmış ve aslını kaybetmiştir. Hindistan'daki

Brahoyiler, Batı Anadolu'daki Germiyanogulları, Tahran civarındaki Pazukiler, Lübnan'daki Dürziler, Kuzey Afrika'daki Divin ve Livin Aşiretleri bunun en iyi örnekleridirler.

Suriye'nin Halep, Şam, Hama ve Hums gibi şehirlerinin yerli halkının çoğunluğunun Sultan Selahaddin Yusuf bin Eyyub döneminde buralara yerleşip araplaşmış Kürtler olduğu yaygın bilinen bir şeydir. Erbil (Hewlêr)'deki Mısır Konsolosunun, Mısır'da Kürt asıllı araplaşmış 5 milyon kişi var demesini de, çok manidar buluyorum. Bunu, Mısır ve Kürdistan hükümeti arasındaki bazı ekonomik menfaatler için söylemiş olsa bile!

Yine büyük Kürt tarihçisi M. Emin Zeki Beg'in kitabını okuyup değerlendirirken de, onun Osmanlı'da subay eğitimi gördüğünü, imparatorluğun yıkılışından sonra Irak'da kurulan hükümette bakanlık yaptığını, Güney Kürdistan'ın Süleymaniye şehrinde yaşamış olduğunu gözönüne almamız gerekir. O da bu çok değerli bilgilerle dolu olan kitabını bu konum ve koşullarda yazmış. Pekçok dil bilmesine dayanarak Osmanlı, Türk, Fars, Arap ve Avrupalı yazar ve gezginlerin kaynaklarından yarar-

lanmış. Bazan kaynaklarının yanlış ve yanlışlarının onun kitabına dahi yansıdığını gözlemliyoruz. Ama onun bu kitabı 1937'de kaleme aldığını unutmamamız gerekiyor. Onun kitabından da özellikle bizim bölgeyi ilgilendiren kısımlarını alacağız.

Kürtlerle, Türkmen ve Türki-Moğol kavimlerin bildiğimiz ilk karşılaşması M.S. 1029 yılında Moğollardan kaçan bir grup Oğuz Boyunun Rey şehrine gelmesiyle başlıyor. Daha sonra 11. yüzyılda Selçuklu Sultanı Sancar (Sencer) Hemedan'ın başkent olduğu bir bölgeye Kürdistan Hükümeti adını veriyor. Bu Kürdistan adının geçtiği ilk tarihtir.

Daha sonra Horasan, Türkmenistan ve Afganistan bölgelerinden arka arkaya Turani-Türki kavimlerin fetih ve talan göçleri başlıyor ve yaklaşık bin yıl süren zaman diliminde bölge, özellikle de Kürtlerin yaşadığı topraklarda büyük bir alt üst oluş yaşanıyor. Pekçok kavim ve aşiret defalarca yer değiştiriyor. Mesela; İran'ın batısından Brahoyi (Biraxoyi) Kürtleri bugünkü Belucistan'ın Sistan bölgesine göç ediyor ve orada Hintli ve Belucilerle karışarak hükümetler kuruyorlar.

14. yüzyılda Moğol İlhanlılar Devletinin yıkılması ile birbirine

Mark Sykes bi İbrahim Paşayî Millî va

can düşmanı iki Türkmen aşireti, Akkoyunlular ve Karakoyunlular Kürt yurduna geliyorlar ve Kürt Hükümdarlarla aralarında 1469 yılında Uzun Hasan'ın ölümüne kadar sürecek 100 yıllık bir süreçte savaşlar ve mücadeleler başlıyor (Bunlara Baraniler de deniyor. Kürtçe Baran koç, Baran ise yağmur anlamına gelir, Rusçada da koyuna Baran deniyor). O dönemde Kürdistan'daki belli başlı Hükümetler şunlar;

- 1-Çemişgezek Kürt Hükümeti
- 2-Hasankeyf Melikliği
- 3-Botan Emirliği
- 4-Mirdesi Hükümeti
- 5-Zirkan Hükümeti
- 6-Hakkari Hükümeti
- 7-Behdinan Mirliği

8-Erdelan Mirliği

9-Bitlis Beyliği

Bu beyliklere ilaveten savaşçı bazı büyük aşiretlerde o çağda önemli bir rol oynamışlar. Bunlardan Rewadiler, Rojkiler, Mahmudkiler, Reşîyanlar, Omerkiler, Etmankiler, Hezbaniler, Çakırlular'ı belirtebiliriz. Ve de daha pekçok irili ufaklı Kürt Beyliği mevcuttur.

O çağlarda Kürdistan nüfusu büyük bir Türkmen nüfusla karışıyor ve bu dönem 100 yıl sürüyor. Uzun Hasan'ın başkentini Diyarbakır'dan alıp Horasan'a götürmesiyle ve Tebriz'i kendisine başkent yapmasıyla bu çağ sona eriyor (Kaynak: M. Halil Yinanç, *İslam Ansiklopedisi Akkoyunlular Maddesi*, sayfa 260).

Çünkü; o aynı zamanda kendine bağlı tüm Türkmen ve de bazı Kürt aşiretleri'de (Çakırlı) destek olsunlar diye yanına alıp götürüyor. Yine Karakoyunluların Akkoyunlulara yenilgisi ile onlara bağlı Türkmenler'de Horasan'a göçerler. Bu da Kürdistan'da nüfusun tekrar Kürtler lehine değişmesine ve Kürdistan'ın, özellikle de kırsal kesimlerde tekrar Kürtleşmesine yol açıyor, şehir merkezlerinde daha çok esnaf ve tüccar Hristiyanların yerleştiği yerler oluyor. Mesela; Diyarbakır şehir merkezinde 19. yy. başlarında Hristiyanlar çoğunluğu oluşturuyor.

15.yy. ortalarına kadar Hasankeyf ve çevresinde hala Kürt İslam Sultanı Eyyubilerden Selahaddin bin Yusuf'un soyundan gelenler hüküm sürmektedirler. Yazar Veysel Akdeniz kitabında pekçok arap tarihçisine dayanarak verdiği değerli bilgilerde bu dönemi anlatırken günümüzde İç Anadolu'da da yerleşik olan bazı aşiretlerin adını zikrediyor.

Bu topluluklar tarihte arkalarından pekçok iz de bırakıyorlar. Yer, kişi isimleri gibi. Akkoyunlular Sünni İslamı benimsemişken, Karakoyunlular Şii İslamı temsil ediyorlar ve kendi aralarında çok kanlı bir çekişme var. Bu kavga Akkoyunluların

Karakoyunluları gerçek manada yönetmeleri ile son buluyor. Sayfa 58'de *Uzun Hasan ile Cihangir Mirza arasındaki iktidar mücadelesinde Kürtler iki taraftan birini seçmek zorunda bırakılırlar. Uzun Hasan 1455'te Cihangir Mirza'ya tabi olan Akkeçili ve Karakeçili Kürtlerle, Günlü Cemaatini onlarla göçettirdi* (Kaynak: Ebu Bekr-i Tihrani, *Kitab-i Diyarbekiriye*, Sayfa 136).

Burada dikkatinizi özellikle şuna çekmek istiyorum; Hani Karakeçilileri sırf onlara bu isim verildi diye Türkmen olduğunu iddia edenler var ya, onlara göre Karakeçililer Osmanlı Sultanı I. Selim zamanında Batı ve Orta Anadolu'dan getirilip Karacadağ yöresine yerleştirilmiş ve burada Kürtleşmişler. Oysa görüyoruz ki; Sultan I. Selim'den evvelki kaynaklarda 1455 yılında Uzun Hasan ile kardeşi Cihangir Mirza arasındaki iktidar mücadelesinde Cihangir Mirza ile ittifak halindeki Akkeçili ve Karakeçili Kürtlerden bahsediliyor.

Yine M. E. Zeki Beg kitabının 363. sayfasında Turabidin ile Diyarbakır Karakeçi yöresinden gelip yerleşen pekçok Kürt boyundan bahsediyor. Yani orada daha o zamanlar Karakeçi diye bir bölge mevcut. İddiaya göre I. Selim'in (Yavuz

Türk-Yunan savaşında Haymanalı köylüler

Sultan Selim) bu bölgedeki Zirkî ve Tirikan (Têriki) Kürtlerini Batı Anadolu'ya, oradan da Türkmenleri Karacadağ yöresine yerleştirdiğini yazıyor ve de bunların Kürtlerle karışarak Kürtleştiğini iddia ediyor.

Burada çelişen birkaç husus var;

-Aradan geçen tam 500 yıla rağmen, İç Anadolu'daki Zirkiler (sadece 1-2 köy) hala Türkleşmemişlerdir.

-İç Anadolu'da Têrikiler 5-6 köyde-ler ve de hatta Eskişehir-Sivrisihisar'da tamamen Türk köylerine dağıtıldıkları halde Türkleşmemişler. Nasıl oluyor da 1770 aileden oluştuğu be-

lirtilen Karakeçililer bir tek kelime Türkçe bilmemesine rağmen Kürtleşiyorlar?

I. Selim'in padişahlık döneminin 1512-1520'li yıllar olduğunu biliyoruz. İç Anadolu'ya göçle gelen Têriki ve Zirkiler ise 1790'lı yıllarda diğer Kürtlerle beraber buraya göç ediyorlar. Yani bu anlatılan karşılıklı göçettirme, tarihi belgelere ve gerçeğe uymuyor. Yeri gelmişken tarihte bilinen Selim isimli üç Osmanlı Sultanının taht tarihlerini burada belirtmemeyi yararlı görüyorum. Çünkü; İç anadolu

Kürtleri'nin geliş tarihlerinden bahsedilirken çoğu zaman isim benzerliği sebebiyle tarihlerde de yanlışlar oluyor veya olmuş.

I. Selim: (Yavuz Sultan Selim) 1512-1520,

II. Selim: (Sarı Selim) 1566-1574,
Kanuni ile Hürrem Sultan'ın oğlu III.Selim:1789-1807.

Bugün İç Anadolu'daki Kürtlerin bölgeye iskanı bu padişah döneminde başlıyor ve Sultan II. Mahmud ile Abdulmecid döneminde tamamlanıyor.

Bizim tahminimiz tarihçi Ebu Bekri Tihrani'nin 'Kitabı Diyarbekiriyye'sindeki gibidir.

Buradaki Kürt boyları Karakeçi yöresinin adıyla anılmaktadırlar. Batıdaki Karakeçililer arasında yapılacak ciddi etimolojik ve de antropolojik bir araştırma bunların da en azından bir kısmının, belki de bu yörenin adıyla anılan geçmişleri Kürt ama bugün Türkleşmiş veya karışık topluluklar olduğu görülebilecektir. Mesela, Ankara Bala'da Kürt köylerinin komşusu olan Karakeçili Kasabası mevcuttur. 230 yıldır Kürtlerle yanadırlar. Ne oradaki azınlık olan Kürtler Türkleşmiştir (Tüm asimilasyon uygulamalarına rağmen) ne de Karakeçililer Kürtleşmişlerdir!

Mirdesîler (Têrikiler) (1397-1467)

1030 yıllarından bu yana bölgede bilinen hükümdarlıkları vardır. Şerefnameyi Türkçeye Mirdêsi Mirleri çevirttirmişlerdir. Mirleri Buldukani'lerdir (Boldikan).

Şerefnameye göre bu ailenin nebebi Abbasilere dayanır, emirliği kuran ise Hakkari'den Egil (Gêl) Kalesine gelen ve kendisine Pir Mansur denilen bir Şeyhtir. Ondan sonra oğlu Pir Musa, ondan sonrada oğlu Bedir yerine geçti. Bu emirliğin kuruluşunda Mirdasi aşireti, kurucu emiri desteklediği için bu emirlik Mirdasi Emirliği adını almış. Selçuklular Egil'i işgal edince Pir Bedir Meyyafarkin'e (Silvan) iltica etmek zorunda kalıyor. Sultan Alpaslan buraya saldırdığında savaş meydanında öldürülüyor. Bir süre sonra Pir Bedir'in oğlu Boldik (Bulduk) Palo Çermik kollarında ayrıldığı Egil Ailesinin temelini yeniden atar ve Şah İsmail döneminde Osmanlılara katılınca kadar emirlik veraset yoluyla devam eder.

Şerefnamenin 382. sayfasında Egil-Buldukani (Mirdêsi) Emiri Kasım'ın Akkoyunlu komutan ve çocuklarına öğretmenlik yapmış olduğunu, bu nedenle Lala Kasım diye anılıp, tanındığını yazar. 20 yy.'ın Kürt büyüklerinden Osman

Sabrî de Mirdêsî'lerin ileri gelen ailelerindendir.

Veysel Akdeniz sayfa 59'da şunlardan bahseder; Diyarbakır'ın kuzeyindeki Tercil, Atag=Entax (Lice), Nusad, Ayndar ve Ziraki (Zirki) Kürtleri ise 1456 yılına kadar Akkoyunlulara karşı koyarlar. Uzun Hasan onların direnme gücünü kıramayınca Tercil (Mirdêsi) Emiri Ömer Bin Buldukani'nın kızıyla evlenir. Ondan Zeynel diye bir oğlu olur ve bu oğlu Otlukbeli savaşında Osmanlılarla yapılan savaşta ölür ve Hasankeyf'deki Zeynel Bey kümbeğinde gömülüdür.

Têrikilere bölgemizde Mirdêsiler de deniyor. Eski nesil bizde hala Têrikilerin yerleşik olduğu bölgelere „Aliya Mirdêsîya“ derler. Mirdêsilerin 1455'lere kadar Kürdistan'da hükmü geçen güçlü bir hükümdarlık olduğunu görüyoruz.

M. E. Zeki Beg kitabında Mark Sykes'dan yaptığı alıntıda İç Anadolu'daki Kürtlerden bahsederken Tirikanlardan bahseder. Bundan Têrikileri kastettiği bellidir. Mark Sykes muhtemelen Türkçe bilen tercümanları aracılığıyla Ankara vilayetinden Türklerin deyişiyle bu aşiretten bahsetmektedir. Oysa bölge Kürtleri Tirikan demez, Mirdêsi ve Têrikî der.

Önemli olan başkalarının bize ne dediği değil, bizim kendimize ne dediğimiz ve ne ad verdiğimizdir.

M. E. Z. Beg kitabının 357. sayfasında Diyarbakır'ın kuzeyinde yerleşik, güzel şal örmekle meşhur, 650 aileden oluşan ve aralarında kendilerini tamamen Kürt sayan bazı Ermenilerinde yaşadığı Tirikan topluluğundan bahsederken, bunların kendilerine Ermeni denilmesini asla kabul etmediklerini ve Kürt olduklarını söylediklerini yazar.

Sayfa 361-362'de Resulayndaki (Serekaniyê ya da Ceylanpınar) Têrikilerin (yine Tirkan tanımını kullanmış) Nasirilerin, Bizki-Bezki, Mirdêsi ve Canbeglerin de Milli Aşiret Konfederasyonunun bir kolu olduğu belirtilmiştir.

Zirki, Zeraki, Zirkan

Veysel Akdeniz'in kitabının 30 ve 31. sayfalarda Akkoyunluların Kürdistan siyasetlerinden rahatsız olan Tercil, Silvan, Cizre Emirleri, Süleymani (Siliwi) ve Zirki (Zeraki) Kürt aşiretlerinin Karakoyunlu Kara Yusuf ile ittifak yaptıklarından bahseder.

Zirkilerin Siirt'in kuzeyinde ve kuzeydoğusunda, Süleymanilerinde 14. yüzyılda Erzurum ve Hasankeyf'i kışlak, Silvan ve Kulp yöresini yazın

yaylak olarak kullandıklarını ve her iki aşiretinde o dönemde bulundukları alanda siyasal ve ekonomik ağırlıkları olan aşiretler olduklarını ve Kürdistanı talan eden yabancı güçlerle işbirliğine girerek genel menfaatlerini kolaylıkla savunduklarını belirtir.

135. sayfada; *Akkoyunlulara Kara Yülük Osman (1396'da Başkentleri Ergani'de kardeşini tahttan indirerek Akkoyunluların başına geç- çer.) zamanından beri boyun eğen Zirkî Kürtlerinin kendi bölgeleri olan Atak(Lice),Tercil (Günümüzde Hazro'ya 5 km ötede harap bir halledir), Ayndar (Hazro'ya bağlı Kavaklıboğazı Köyü) ve Nusad (ya da Boşad, günümüzdeki adıyla Silvan'a bağlı 13 km mesafedeki Boyunlu köyü) da egemenlikleri Sultan Yakup döneminde de devam eder,* der.

M. E. Zeki Beg kitabının 354. sayfasında Musul Eyaletindeki aşiretlerden bahsederken Şêrbegî'lerin Zirkan'ın bir kolu olma ihtimalinden sözeder ve 200 aile olduğunu yazar.

Şerefname'nın 280. sayfasında aslen Suriye'den Mardin'e geldiği söylenen Şeyh Hasan Zeraki'nin a- dından dolayı aşirete bu ismin verildiği iddia ediliyor. Şeyh hep mavi elbise giydiğinden dolayı ona Ezraki (Arapça mavi) denmiş ve zaman-

la bu Zirkî, Zirkanî olmuş. Şeyh Mardin'de hükümdara dünür oluyor, hükümdar ölünce de yerine hükümdar oluyor. Onun soyundan olan Habil bin Şeyh, Derzêr'de, Habil'in torunu Diyarbakır ve Meyyafarkin arasındaki Kurdikan Kalesinde, Emir Zirkî Atak (Lice) Kalesinde, dördüncü Zirkani de Tercil Kalesinde uzun süre hükümdarlık sürdürmüşlerdir.

Evliya Çelebi Seyahatnamesinde Van Eyaleti'nden bahsederken 13 sancaktan birinin de Zirkî'ler olduğunu belirtiyor.

Günümüzde de Hınıs ve çevresinde çoğunlukta dırlar.

İç Anadolu'da Polatlı'ya bağlı Eski Karsaklı (Zirkan) ve kısmen Hacımusul (Avda) köylerinde yerleşiktirler. Tarihçi M. E. Zeki Beg, Mark Sykes'tan yaptığı alıntıda 500 hane Zirkili'nin Ankara'nın kuzeyinde görüldüğünü belirtmektedir. 230 yıl önceki 500 hanenin günümüzde en az 5 köy kuracak kadar bir nüfusu olması gerekirdi. Sanırım beraber geldikleri ve günümüzde komşu ve akraba oldukları Rutan, Mikaili ve Bazikî'leri de Zirkî saymışlar. Belkide onları beraber getiren bey Zirkî'liydi bu nedenle kendisine tabi olan herkesi de kendi kavminden göstererek ne kadar güç-

l  ve kalabalık olduĐunu belirtmeye çalıřmıřtır, kim bilir?

Diyarbakır'ın Hazro ilçesine baĐlı 13 km. uzaklıkta Mihreni (M ren ) Köyü, Türkçeleřtirilmiř adıyla  lgen Köyünde řeyh Hasan Zeraki Türbesi mevcuttur. Yakınlarında aynı adı tařıyan bir de kale mevcuttur. Bu köy halen devlet tarafından bořaltılmıř ve harabe halindedir. Tarihte bu sıkça olmuř; çeřitli kavimler ayrı milletlerden de olsalar, hükmü altına girdikleri hükümdarların adıyla anılmıřlar. Osmanlılar gibi.

Sew diler

V. A. kitabının 99. sayfasında bölge-
mizde de yerleřik olan Sew dilerden
řöyle bahsediyor; *1470'lerde Uzun
Hasan Siw di Beyleri olan Emir
Fahreddin ve Mir Muhammed ara-
sındaki çekiřmeyi kullanarak bu e-
mirleri zayıf düřürmeye çalıřır. Mir
Muhammed'e Hancuk ve apakcur
beyliĐini verir. Mir Muhammed'de
gücünü arttırmıř bir řekilde S wrek
(Siverek)'e giderek kardeřleriyle sa-
vařır ve  ld r l r. Emir Fahreddin
Siw dilerin emirliĐini yürütmeye de-
vam eder.*

Buradan Urfa Siverek'in adının kuv-
vetle muhtemel Siw di ařiretinden
gelmiř olabileceĐini ve de bizdeki

Sew dilerinde kökenlerinin burası ol-
duĐu sonucunu çıkarabiliriz.

Etika-Etmani-Etmanki-Etmanan- Otika

  Anadolu'da Bala'nın ÇiĐdemli
köyü ve çevresindeki bira köy-
de yerleřik olan Etmaniler mev-
cut. Onların izlerine de yine Altan
Tan'ın kitabında rastlıyoruz. Ona
göre Berriye denilen geniř düzlük-
te, bugünkü Ömerli ve Kızıltepe ci-
varlarında yerleřik olan çok g c l 
ve kadim bir ařiret olan Omeranlar
aralarındaki bir ihtilaf nedeniyle
ayrılıyor ve düřman oluyorlar.
Bunlardan Mahmud Bey'in taraf-
tarlarına Mahmudki, Osman Bey'in
taraf-tarlarına da Osmanki veya
Etmanki deniliyor. Ailenin  nl  li-
derlerinden biri Cuma (Cemil Axa,
1844-1912)'dır. Mardin yöresindeki
Atmankiler 4 koldur;

1-Mala Azem

2-Mala Edi

3-Mala Fethe

4-Mala Abdullah

Yine řunu biliyoruz ve rastlıyoruz
ki, Marař yöresinde de Otika, Etika,
Atki, Etmanalar diye büyük bir top-
luluk var. Günümüz Pazarcık ile-
sinde yerleřikler. Binbařı Noel bun-
lara misafir oluyor ve onlar hakkında
epey bilgi veriyor. Altan Tan, kita-

bının 123. sayfasında Atmankî'lerin Hayderan'lara bağlı olduğunu ve Kulp, Patnos, Bayhan ve Gevaş'ta varolduklarını da belirtiyor.

Altan Tan'ın kitabı „*Turabidinden Berriyê'ye*“ nda özellikle Eyyubi Kürtlerinden ve de Hasankeyf Meliklerinden (Sultan) bahsedilirken bölgemizde de mevcut en kalabalık aşiretlerden olan Reşî'lerden ve Celikî'lerden söz ediliyor.

14-15 yüzyıla kadar Hasankeyf de Meliklik yapan Eyyubi hanedanının taht mücadelelerinden bahsedilirken, Reşî'lerin istemedikleri bir Melik'i reddettiklerini ve yine kendilerine reis olarak Eyyubi soyundan başka bir Meliki seçtiklerini yazar. Bu da onların daha o yüzyılda ne kadar etkili ve güçlü bir aşiret konfederasyonu olduklarını, bugün merkezleri Kahta (Kolik) olan bu aşiretin gücünün o zaman Hasankeyf-Batman'a kadar uzandığını gösterir.

M. E. Zeki Beg ise yine kitabının 354. sayfasında yaklaşık 5000 aileden oluşan göçebe, zengin Atmanikan'ların Bitlis ile Botan arasındaki bölgede ikamet ettiklerini ve yazları da buradan Muş Ovasına indiklerini belirtir.

Yine M. E. Z. kitabının 346. sayfasında Kerkük İlinden söz ederken Palani'lerden bahseder; „Bu a-

şiret tarımla geçinen 350 aile kadardır, Şirwan'ın doğusunda bulunan Karatepe nehri ile Zengabad arasında yaşarlar, bir kısmı da Dakka (Dakuk?) da ikamet eder.“

Günümüzde Haymana'nın Yenice (Sındıran) Kasabası sakinleri Palani olduklarını söylerler. Ama bunu kendilerinin Palu'dan geldiklerine atfederler.

Yine Şeyhbızınları ayrı bir başlıkta ele almış, Koyê (Koysancak) nehrinin güneyinde yaşayan tamamı sünni 600 aileden bahseder. Sayfa 349'da da Caf Aşiretinin bir kolu olan Mikaili'lerden söz eder. 2000 aile ve göçebe olduklarını ve mezheplerinin Şafii olduklarını belirtir.

Motki veya Modan Aşireti

Bitlis'in kuzeyindeki bir dağın adıdır ve bölge Kürtleri bu adla anılır. Tarihde 13-14. yüzyıllarda Modanlı'ların adı geçer. Bunların bir kısmı Zaza-Dimilî dir ve Kerboran-Kiboran, Baban, Koson, Rucabe bunlardandır. Zeydan, Eriki(Heriki), Pirmusa ise Kurmanc'dır. Bunlardan en eski boy Babanlardır. Ayrıca Harput'un doğusunda yaşayan ve 1000 aileden oluşan Zaza Aşiretinden söz eder. Günümüzde Mutki adıyla bir ilçe mevcuttur. Haymana'da Modanlıların 6 köy olduğunu bili-

yoruz. Kürtçeyi bilmezler, kendilerini Türkmen sanırlar. Sebebidе bunların artık Kürtçe'yi unutmuş olmalarıdır.

Bunlar göçle gelen en büyük dedelerinden bahsederlerken Kürtçe deyişi ile Aliye Dehero (bak.Birnebun sayı 52 sayfa 72) diye anarlar (Eğer Türkmen asıllı idiyşeler neden Tahir oğlu Ali demiyorlar?) ve asıllarının Siverek Diyarbakır taraflarından geldiğinin ama Kürt mü? Arap mı? Türk mü? olduklarını tam bilemediklerini söylerler. Oysa tarihteki tüm belgeler bunların çok eski bir Kürt kavminden olduğu lehinedir ki bunların İç Anadolu'daki Kürtlerle aynı yerleri yurt edinmeleri de bunun belirtisidir. Yoksa Kürt enklavesine hemen 10-20 km ötedeki Türk köylerinin içine de yerleşebilirlerdi.

M. E. Zeki Beg'in D Bölgesi dediği Bayazıd ve Erzurum bölgelerinde de yine Zırıkanlı (Zirkî), Rışwan (Reşî), Bazıklı (Baziki-Bêziki), Ademanlı (Mikaîli), Pizyanlı (Pisiyan-Bisiyan), Şeyhbizini aşiretlerinin buralarda da yerleşik olduğunu yazmaktadır. Kitabında aşiret isimleri Türklerin söylediği tarzda alınmıştır, Kürtlerin kendilerinin söylediği tarzda değil!

Sayfa 369'da E Bölgesi dediği Kızılırmak ile Fırat Nehri arasındaki aşiretlerden bahsederkende

10400 aileden oluşan Koçeri aşiretinin adı geçiyor. Bu tanım tamamen Koçgiri'lilere uyuyor. Ya biz Koçgiri adını yanlış kullanıyoruz yada bu Kürtler tarihte heriki isimle de anılıyorlardı. Horasan'da Şii Kürtlerin en yoğun yaşadıkları bölgede de Qoçan isimli bir kent mevcuttur. Ayrıca Kürtler göçebelere de Koçeri derler.

Sayfa 370'de Van ve Maraş'ta yaşayan Celikanlardan, yine kökenleri İran'ın Lek bölgesi olan ve Adana'da yerleşik Lek Kürdi aşiretinden, Maraş'ta yaşayan Belikan (Biliki-Belikî) gibi aşiretlerden bahsediyor ki, bunlar da Şereflikoçhisar, Haymana ve Kulu'da yerleşik aşiretlerimizdir.

F Bölgesi (İç Anadolu) dediği bölümde de, sayfa 371-372'den itibaren de Sakarya ve Kızılırmak arasında yerleşik Kürt aşiretlerinden bahsederken de şu tanımlamasıyla onların geliş tarihini belirtmek istemiştir ki, günümüzde elimizdeki hiçbir kayda ve belgeye uymamaktadır. Aynen alıyorum:

„Bu bölge Sivas, Ankara, ve eski Konya vilayetlerini içine alan Sakarya ve Kızılırmak nehir havzalarını arasındadır ve Kürdistan'ın tamamen dışında kalır. Sultan I. Selim(Padişahlık dönemi 1512-1520)' in Kürt gurup-

larını Kürdistan'dan uzaklaştırarak zorunlu göçe tabi tutması neticesinde bu bölgeye gelen Kürtlerin fazla olması sebebiyle Kürtleşmiştir.

Öte yandan Ankara yöresinde bir Kürt gurupla karşılaştım, giyim kuşamları Erzurum çevresinde yaşayan Türklerin giyim kuşamlarına benziyordu. Bir ara Erzurum'daki Türklere bu benzerliği sorunca, şu cevabı verdiler: kendilerinin, yeniçerilerin torunları olduklarını ve Sultan I. Selim'in burada boş kalan toprakları kendilerine tahsis ettiğini söylediler. Bundan anlaşıyor ki, buralardaki Kürtler oralara sürülmüş ve kendilerinden boşalan yerlere bu insanlar yerleştirilmiş, işte Ankara yöresindeki Kürtlerin hikayesi bundan ibarettir.

Yani; buradaki Kürtler göçe zorlandıkları o dönemde milli giysilerini Türk giysileri ile değiştirmişler, nitekim bu giysi stili, Sultan Selim'in döneminde olan giysinin aynısıdır. “

Yazar 1937'de bitirdiği bu kitabını o günün koşullarına göre hazırlamış, o zamanki Muhacirlerden Sorumlu Genel Müdürlüğe sormuş ve Anadolu'nun merkezinde 50.000 Kürt yaşadığı cevabını almış.

Sayfa 363'de Sr. Mark Sykes'in „Halifelerin Son Mirası“ adlı eserinden alıntı yaptığını belirtiyor. Aşiret

veya boy isimlerinin kısmen Türkçe söylenişi ile buraya alınmış olması da Mark Sykes'in bu bilgileri en azından Türkçe konuşan birilerinin aracılığıyla edindiğinin göstergesidir. Mark Sykes 1900'lerin başında bu çalışmayı yapmış. Ben o aşiretlerin bölgemizde söylenen, bilinen adını yani gerçek ve doğru isimlerini parantez içinde yanına eklemeyi uygun buldum.

Şeyhbizini: Kocadağ (Karacadağ olmalı!) eteklerinde yaşıyor, Eleşkirt civarında yaşayan Şeyhbizinların bir kolu.

Sevli Aşireti: (Sewêdî?) Çankırı'ya yerleşik.

Badili: Yozgat'a yerleşik ve Kureşi aşiretinin bir kolu.

Hacibanli: (Hecibi)Milli aşiretinin Cacımanlı kolundan.

Hatunoğlu: (Bir kabile adı)Milli aşiretinin kolu. Yozgat yöresine yerleşik.

Maxani Aşireti: (Mifkî?)Kırşehir'e yerleşik, Milli'lerin bir kolu.

Bereketli: (Bêrkati) Kırşehir, 1000 aile.

Taburoğlu: (Bir kabile adı)300 aile, Kırşehir

Cudikan: (Cûdkî)200 aile, Koçhisar yöresinde, Cudi dağı civarından gelmişler.

Halkani: (Xelikî) 400 aile, aslen Rewandûz -Kalafani bölgesinden ve

Koçhisar yöresinde yaşamaktadırlar. (Celalilerin bir kolu olduğunu ve Reşi Konfederasyonuna karıştığını biliyoruz. Bölgede sayı sistemi farklı olan tek kürt topluluğudur.10'dan sonra yanzdeh, danzdeh diye devam ederler.)

Sîbkan Aşireti: *(Bugün Kerpiç–Gunde Kosê de oturan Sêvikiler olmalı), 500 aile : (Xelikî) aşiretinin yaşadığı bölgenin kuzeyinde yaşar. Serhad bölgesindeki Sipkî“lerle bir bağı yoktur.*

Nasırlı: *(Nasirî-Nasira) 60 aile, Ankara'nın güneyinde Karaali (Türk köyüdür) yakınlarında yaşar.(Reşilerin günümüzde Bumsuz ve Yeniceoba'da olmak üzere yaşayan çok kalabalık bir koludur. 60 aile az bir rakam.)*

Atmanikan Aşireti: *(Etmanî) Çok eskiden hicret etmişlerdir.*

Zirikan Aşireti: *(Zirkî)500 aile, Ankara'nın Kuzey batısında yaşarlar ve D Bölgesinden gelmişlerdir.*

Cihanbeyli Aşireti:*(Canbegi) 5000 aileden oluşur. Sultan Selim, Milli Aşiretinden kopararak Afyon Karahisar ve Akşehir arasına yerleştirmiştir. Anadol' nun en batısında yaşayan kürtleridir.*

Burada eğer I. Selimö Yavuz Sultan Selim ise o dönemde Milli Aşireti var mıydı? elimizde bir belge yok. Bilinen en eski belgelerde Millilerin ilk reisinin Timur Paşa olduğu ve onun da 1790'larda bu Federasyonu kurup başına geçtiğidir. Eger III. Selim kastediliyorsa bu daha mümkündür.

Kaynaklar:

E. B. Soane, *Kürtler ve Onların Ülkeleri Hakkında*

Mark Sykes, *Halifelerin Son Mirası*

Mark Sykes, *The Kurdish Tribes Of The Ottoman Empire,1908*

Ziya Gökalp, *Kürt Aşiretleri Hakkında Sosyolojik Tetkikler*

Şerefxan, *Şerefname*

Minorski, *Kürtler*

M. E. Zeki Beg, *Kürtler ve Kürdistan tarihi*

Veysel Akdeniz, *Akkoyunlu-Kürt İlişkileri*

Altan Tan, *Turabidin'den Berriye'ye*

KALEBALTA KÖYÜ/GUNDÊ KELÊ

ÖMER YÜCE

Aksaray Kürtleri ismini, çevresine yerleştikleri il sınırları içerisinde bulunan, Türklerin Ekecik, Kürtlerin ise Hêlkeçik dedikleri dağdan alırlar. Ekecik ismi, Aksaray'da Kürt isminin "Sinonim" eş anlamıdır. Yani Aksaray'da "Ekecik'liyim" demek "Kürdüm" demekle eş anlamlıdır.

Kalebalta Köyü, Hitit İmparatorluğu dönemine ait olduğu sanılan tarihi Simandi Kalesinin altındaki kayalıkların eteklerine kurulmuştur. Aksaray il merkezine bağlıdır. Coğrafi olarak Aksaray'ın kuzeydoğusunda, merkezden 35 km mesafededir. Köy, Ekecik Dağı ile Şeqşeq dağlarının bulunduğu bölgededir. Köyün Kürtçe adı "*Gunde Kelê*"dir. Köy Roma ve Bizans döneminde Simandi, Osmanlı döneminde Eyubeli olarak adlandırılmıştır.

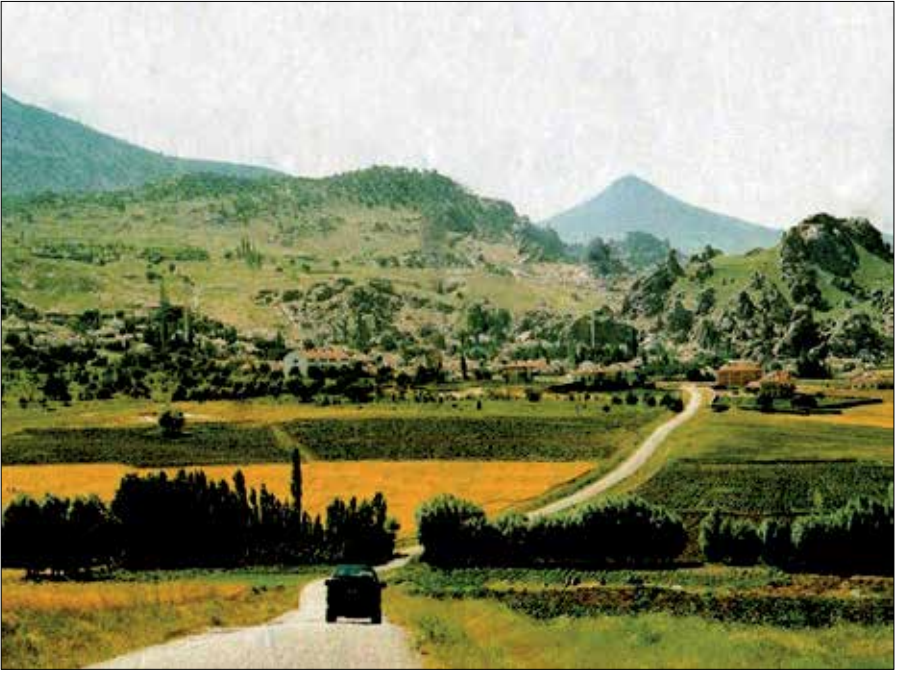
Bu köy sarp ve dik büyük kayalar üstüne kurulmuş tarihi kalesinden dolayı Kürtler tarafından "Gunde Kelê" olarak adlandırılmıştır. Kalebalta köyü Hititler, Asurlar, Medler, Persler, Romalılar, Bizanslılar gibi birçok medeniyete

evsahipliği yapmıştır. Yeraltı-yerüstü yaşamalanları, tarihi yapılarıyla bölgede özel bir yeri vardır. Köyün Simandi Kalesi, sarp kayalıklar ile çevrilmiş Kartal Kanatlı Aslan heykeli ile Ma'muriyye yeraltı şehri en çok bilinen tarihi mekanlarıdır ama Çiyayerêş dağları ve geniş ormanlık alanları da coğrafik özelliklerini önplana çıkarır.

Kalebalta köyü, 2000 yılı nüfus sayımına göre 350 haneli 1211 nüfuslu bir Kürt köyüdür. Kürtçenin Kurmanci lehçesini konuşmaktadırlar. Nüfusu yazın tatile gelen gurbetçilerle iki katına çıkmaktadır.

Köyün Muhtarı, Süleyman Palta (Paşa) dır. Köyde Temel Eğitim okulu, Kur'an kursu, posta, sağlık ocağı, kanalizasyon, cenaze morgu, iki camisi, su şebekesi ve granit ocağı işletmesi vardır. 1967 yılında telefon, 1979'da da köye elektrik hatları getirilir. Eğitim imkanlarına 1959 yılında kavuşur.

Köy halkının ekonomisi tarım ve hayvancılığa dayalıdır. Tarımsal üretimin yanı sıra söğüt ve kavak ağaçları köylü için önemli bir gelir

Kalebalta Köyü/Gundê Kelê

kaynağıdır. 1989 yılından beri köydeki Granit taş ocağı kısıtlı da olsa yerleşik halka iş imkanı sağlamaktadır. Köy, yurtdışı döviz girdileri gelir kaynağı açısından ilk sırayı alır. Kalebaltalı'ların ekonomik durumlarındaki düzelmenin üst seviyeye çıkması 70 yıllarda Avrupa'ya çıkmalarıyla başlamıştır.

Kalebalta köyü kültürel zenginliği kadar dogal kaynaklarıyla da Ekeciğin önemli bir bölgesidir. Devlet tarafından yapılan jeolojik araştırmalar sonucu, köyün kuzeyinde yeralan kayalıkların bir çok bölgesinde zengin granit yataklarına sahip olduğu tespit edilmiştir. Bu granit ya-

taklarının işletmeye açılmaması için köylüler her ne kadar direnmişlerse de başarılı olamamışlardır. Farklı dönemlerdeki muhtarlar da bu konuyu her ne kadar yöneticilere iletmışlerse de verilen işletme kararı ekonomik rant tercihi ağır basmıştır. Günümüzde granit işletmeleri aktif bir şekildedir.

Köyümüzün kabileleri ise sırayla şöyledir:

Soyadları Palta olan kabileler: Mala Xulis, Mala Ciwir, Mala Mistê, Mala Şakil, Mala Bengo, Mala Alosmîn, Mala İzzet, Mala Simmo, Mala Hazim, Mala Çelo, Mala Tirko.

Kalebalta Köyündeki zengin granit kaynakları

Yağdı: Mala (Alilo)Ali ye Yillo,
Mala Alan, Mala Milehmet, Mala
Silo, Mala Hacî, Mala Harrem,
Mala Qurî, Mala Cello.

Yüce: Mala Cengo, Mala Hassê,
Mala Remik, Mala Kommo.
Çayır: Mala Çolex, Mala Şeşo,
Mala Şêx, Mala Tirîn.

Geyik: Mala Melle Xanê (Mehmet,
1925 yılında vefat etmiş)

Gedik: Mala Qule.

Gedik: Mala Zorro

Teke: Mala Abtulleyê Yüzbaşı

Akın: Mala Çirro, Mala Hasik

Balta: Mala Cecikan

Işık: Mala Osê

Dilli: Mala Tâlo

Bektaş: Mala Tolci

Adak: Mala Bilal

Duyar: Mala Heqqî

Paltacıoğlu: Nokko oğlu Kemal

Altın: Hamdî oğlu Hacê.

Köyde kullanılan soyisimler ayrı ol-
sada, bir çok kabile akrabadırlar.

Kalebalta Köyü Muhtarları

- 1-Caferoğlu Osman Balta
- 2-Caferoğlu Hacı Mustafa Balta
- 3-Abdullah Yüce, 4-Ahmetoğlu
- Mahmut Yağdı 5-Şakiroğlu
- Abdullah Balta 6-Hacı Halil Yağdı
- 7-Muharremoğlu Hamza Yağdı
- 8-Celil Yağdı 9- Hacı Tevfik
- Balta10-Hamit Yağdı 11-Ramazan
- Işık 12-Hasan Çayır 13-Haçbeli
- Gedik 14-Baki Palta15-Torun Palta
- 16-Kemal Paltacıoğlu 17-Hüseyin
- Yağdı 18- Süleyman (Paşa) Palta.

Tarihsel bazı izler

Kutsal Çirrik Suyu (Ava Çirrikê)

Kalebalta köyüne binlerce yıl önce

toprağa döşenen küp borular içinde ulaştırılmıştır. Köyün yukarısında kalan bağlardaki (Baxê jorîn) kaynağından Simandi Kalesine kadar döşenen topraktan yapılmış küp borular yaklaşık 1-1,5 km uzunluğundadır. Yüzyıllarca aktif olarak kullanılan bu küp boruların doğal ve sosyal nedenlerden dolayı tahrip olması sonucu köylüler, suyun kaynağından sadece bir yere akıtılmasına karar verdiler.

Köydeki yaşlılar tarafından anlatılan bir rivayete göre Yunus Emre, Tabtuk Babaya yedi yıl hizmet ettiği sırada, günün birinde Tabtuk baba kendisine, Çirrik suyunun tatlılığından bahseder. Yunus Emre, Kaleköy Baxê Jorîn mevkiinde Çirrik suyun aktığı kaynağa gelir, suyu doya doya içerek şöyle der “*Bir çok diyarlar gezdim, çok sular içtim ama bu su gibisine az rastladım. Allah şahidimdir ki bu suyun tadı ile zemzem suyunun tadı tıpatıp aynıdır. Rabbimin bilgisine, ilmine sığınırım ki kanaatim odur buranın suyu ile zemzem suyunun damarları sanki aynıdır.*“

Eskiden beri köy halkı Ava Çirrike'nin kaynak pınarından getirdikleri suyu kutsal kabuleder. Bu nedenle de genç kızların evlerinde su testileri dolu olmasına rağmen bu suyu almaya giderler. Genç kız-

lar o sıcak yüreklerinin sesini dinleyerek, Ava Çirrike'ye gider, rüyalarını süsleyen prenslerini o masum bakışlı gözler ile süzmeye dalarlar. Köy gençlerininde uzaktan uğrak yeri olan Ava Çirrikê'ye gelip bir yudum su içme bahanesiyle aşk tanrıçasına sığınır.

Ava Çirrikê

Ava Çirrikê, günümüze kadar eski berraklığıyla kalmayı başarmıştır. Bunu da Ekecik diyarının mühendisi, Terixan aşiretine mensup (Mala Melle yê Xanê) Rafet Geyik'e (Nokko) borçlu olduğunu unutmamak gerekir.

Mermer lahit Simandi kalesinin kuzey tarafındaki ön kapısında yer alan, tuğla kubbe ile örtülmüş kilişe tapınağının yıkıntıları içinde mermerden yapılmış bir lahit mezar bulunmuştur. Bu lahit mezar ilk keşfedildiğinde sarı saçlı bir kadına ait mummyada içinde mevcutmuş. Roma İmparatorluğu dönemine ait olduğu sanılan bu lahitin içindeki mum-

Asiye (Asé) Yağdı . Yüuce

yayı günün birinde yabancılar kimseye haber vermeden taşıyıp götürmüşler. Mumyayı yaklaşık 3 tonluk lahitin içinden çıkartıp götürdükleri, köyün yaşlıları tarafından anlatılır. 1910'lu yıllarda köylüler tarafından köşelerinde öküz başları, yollarında yılanlı çeleng kabartmaları bulunan bu mezar lahit yerinden çıkartılarak kağı ile köye indirilmiş ve lahitin kapağı taşınma esnasında kırılarak yok olmuştur. Kapağın üstünde bir tül altında yatan bir erkek ve kadın kabartmasının bulunduğu yaşlılar tarafından dile getirilmektedir. Köyün üst tarafında yapılan Ava Çirike üstüne yapılan çeşmenin

önüne havuz olarak koyulmuştur.

Warê Reşîyan Bölgesi Osmanlı tarafından Kürdistan'dan sürgün edilen Reşî aşiretinin çoğunluğu başlıca orta Anadolu'nun üç şehrine yerleştirilir. Ankara, Konya ve Kırşehir il sınırları içerisinde ovalık ve kırsal alanlara iskan edilen Reşîler Aksaray'ın Ekecik bölgesinde yer alan Kalebalta köyünde bir semte sahiptirler. Kalebalta köyü Alê Tapan mevkiinin alt kısmında yer alan civara Warê Reşîyan denilmektedir.

Warê Reşîya'nın üst bölgesinde yer alan büyük dağa da "Çiyayê Reş (Şeqseq)" dağı denilmektedir.

Burada eski bir mezarlık vardır. Kime ait olduğu tam olarak bilinmemektedir. Eskiden yaz aylarında, yaylada ölenlerin bu mezarlığa defnedildikleri bilinir. Köye bu semtte önceden Reşî aşiretinin gelip yerleştiği, sonradan bu aşiretin kendi gücünü kaybederek diğer aşiret ve kabilelerle karıştığı, bu nedenle de isimlerinin bu semtte kaldığı ileri sürülür. Köyde bir çoğunun vefat ettiği bazı yaşlılarımızın kendilerinin Reşî olduklarını sıkça dile getirdiklerine birçok kişi zaman zaman tanık olmuştur. Bu bölgeye Warê Reşîyan denmesinin altındaki sebep bana göre; eskiden buranın Reşî Aşireti tarafından yayla olarak kullanılmasıdır.

Kalebalta Köyünde Turbe (*Quwê*) geleneği

Quwê ziyaretgahı ve Çile ateşi
1965 yılında köy muhtarı Hamit Yağdı döneminde Quwê dedikleri eski hristiyan mezarlığının ortasında, evliya olduklarına inanılan zatın mezarının etrafı, duvarlarla çevrilerek oda haline getirilir. Sonraki yıllarda bu mezarın etrafı, yeniden genişletilerek türbe haline getirilir. İçindeki yatırında Topal (Kulek) Abbasi adlı birisi olduğu rivayet edilir.

Turbe (*Quwê*) iç görünümü

Quwê'nin kime ait olduğu, hangi tarihte yapıldığı ise kesin olarak bilinmemektedir. Değişik dinlere

mensup mezarlıkların ortasında yapılan Quwê'nin çevresindeki mezar taşları ise değişik haç figürler ile işlenildiği görülür. Günümüze kadar yapılan yoğun tahribatlara rağmen, gözle görülür biçimde bazı mezar taşları ayakta kalmıştır.

Bazı tarihi kaynaklarda burasının tarih öncesi zerdüşi ve hristiyan tapınağı olduğu da rivayet edilir. Kürtlerin ilk dinleri olan zerdüştlük döneminde kalan bazı inanç davranışları islam karışımı ile günümüze kadar gelebilmiştir. Köylüler burayı kutsal saydıkları için her Quwê ziyaretinde, yağlı çile ateşini yakarak ateşi söndürmezler. Her yeni gelen ziyaretçi yağlı çile ateşini tazeler. Bu gelenek *eskisi kadar olmasa da halen devam etmektedir.*

Turbe (*Quwê*) Eskiden sürekli yakıtlıkları "Ateş" bölümü. Şimdi gaz lambası kullanılıyor.

Tapınaklarda sürekli ateşin yanmasından dolayı, zerdüşterin ateşe tapınmakla suçlandıklarını ancak zerdüşterin ateşe tapmadıklarını ve onu sadece aydınlığın, güneşin, aklın ve özgür iradenin, adil düzenin iyi ve güzel şeylerin sembolü olduğunu belirtelim.

Kalebalta köyü (Quwê) yanında ki bu mezarlığa yıllar sonra ilk defa tekrar defin işlemi yapılmıştır. 1991 yılında hayata gözlerini yuman Kaleköy alimlerinden olan (Melle Kuddus) Kuddusi Yüce bu mezarlığa defnedilmesini vasiyetetmiş ve isteği yerine getirilmiştir.

Dövme

Bölgede dövme kültürünü en son yaşatanlardan Mala Çelo ve Xece'nin kızı olarak dünyaya gelen Qera Bodikê dır.

Qera Bodikê Şêxbizêni aşireti-ne mensuptur. Mala Şeh ailesinden Mustafaoglu Ömer ile evlenmiş Zeynep benimde rahmetli dedem

Babam, Mustafa Yüce, Annem (Qurcê) Hatice Yüce, oğlum Welat için kurşun dökme geleneğini yaparken

Fethi Çayır'ın annesidir. Zeynep köy odasında bir araya gelen köy meclisi içinde erkeklerle aynı ortamda rahat davranan ve çekinmeden kaçak tütününü sarıp-içen saygın bir kadınmış. El ve alnında yer alan 'yıldız' ve 'güneş' dövmeleriyle dikkatleri çeken bir Zeynep hanımın (Qere-Bodik) bu dövme motiflerinin daha genç yaşlardayken, uğursuzluğa karşı kendisine şans getireceği düşünceyle annesi tarafından yapıldığı söylenilir.

Köy kadınları arasında dövmeler konusunda Qere-Bodik'in kaynının kızı olan Kalebalta köyü eski muhtarlarından rahmetli Celil (Cello) Yağdı'nın karısı Elê' nin çevresindekilere şunları anlattığı bilinir: “*dövme sıvısı, anne sütü ve hayvanların kesesinden elde edilen yeşil renkli bir sıvının karışımıyla elde edilir. İsteklere göre farklı doğal renklerin katılmasıyla vücuda iğneyle işlenir*”

Hêlkeçik diyarı bir sevdadır. Hêlkeçik bir dünyadır. Hêlkeçik bir semboldür. Hêlkeçik bir yaşam ateşidir. Hêlkeçik klami bir dramı anlatır. Hêlkeçik klami haksızlığa bir isyandır. Ekeciği iyi anlayabilmek için Remê Helkeçiğin kendine has anlatımı ve yorumu ile seslendirdiği “Hêlkeçik” klamini dinlemenizi tavsiye ediyorum.

"Hêlkeçik"

Hêlkeçik gundê te şîrin e
Newalê te tijî gulî nin
Her alê te sê rengîn
Serê dilê min birî ne
Hêlkeçik hêlakeçik
Navê te kirin Ekeçik
Lo delalno law û keçik
Min xelaskin ji vî akle biçûk

Hêlkeçik ti bilind î
Hêlkeçik serbilind î
Hêlkeçik min dilda yî
Min qew te serhilda yî
Hêlkeçik hêlakeçik
Navî te kirin Ekeçik
Lo delalno law û keçik
Min xelaskin ji vî akle biçûk

Hêlkeçik ava te sar e
Derdor ra te tijî mar in
Ciranê te gurên har in
Mi tu nedî va çend sal in
Hêlkeçik hêlakeçik
Navê te kirin ekeçik
Lo delalno law û keçik
Min xelaskin ji vî akle biçûk

Hêlkeçik ciyayê me yî
Warê bav û kalê me yî
Sêsit salî benda te me
Hêlkeçikan ra silavên min hene
Hêlkeçik hêlakeçik

Navê te kirin Ekeçik
Lo delalno law û keçik
Min xelaskin ji vî akle biçûk

Remê Hêlkeçik 01.12.2009

"Kalebalta köyünün Meşhur Türküsü"

Lilo dîno tu kî çikî du jinan
Yekê nan hanî ber mi danî
Yekê av hanî ber mi danî
Yekê kêr hanî ber mi danî
Lilo dîno ti kî çikî du jinan

Xwû ra birê nede dêwpênç bizinan
Bicêrînê dora baxu bostanan
Xelkê du jin girtin dilê min ketê
Yekê got zerêye miyê zer tinnê
Yekê got fîstana min a sor tinnê
Lilo dîno tu kî çikî du jinan

Xwû ra birê nede dêwpênç bizinan
Biçêrînê dora baxu bostanan
Yekê got lawêkê min tinnê
Yekê got qêcika min tinnê
Yekê got te nikaro te çima ez hanîm
Lilo dîno tu kî çikî du jinan

Xwû ra birê nede dêwpênç bizinan
Bicêrînê dora baxu bostanan
Iro disan qewxa du jinan aklîmi der nê
Naxwazim oda doşelîya vê germê
Cîyê min dayni ber tîpîyew ber sermê

Lilo dîno tu kî çikî du jinan
Xwû ra birê nede dêwpênç bizinan
Biçêrînê dora bax û bostanan

Berhevkar: Ramazan Yüce
(Remê Hêlkeçik) 15.08.2005

Not:

Bilgilerinden yararlanmış olduğum ve bugün bir çoğu rahmetli olmuş köy yaşlılarımızın isimleri ise şunlardır;

Ramazan Yüce (Remê Hêlkeçik), Babam Mustafa Yüce, Annem Hatice (Gurcê) Yüce/Çayır, Hacı Bekir Yüce, Abdullah (Gilo) Yüce, Abdullah (Derdo) Yüce, Salih Yüce, Fethi Çayır, Lütfi (Niti) Palta, Rafet (Noko) Geyik, Muhamet'e Faret Geyik, Nurik Palta, Esmâ Palta, Aynik Yağdı, Adule Yağdı, Abdullah (Nisko) Palta, Seydo Teke, Ali ye Alosmin Palta, Ekrem'e Xule Gedik, Capan'e Cello Palta, Davut (Davo) Palta, Lütfi Yüce, Süphan ve İsmail.

Özellikle bu araştırma çalışmasında en büyük desteğini, katkısını esirgemeyen başta Ramazan Yüce olmak üzere yukarda adı bulunan herkese teşekkürler.

AKSARAY ZAZACASI (III.)

NÊÇÎRVAN QILORÎ

Aksaray Zazacası ile ilgili yazı dizimizin bu üçüncü bölümünde, Aksaray Zazacası yazılı edebiyatından bazı numuneler vererek Aksaray Zazacası'nın dil özelliklerini daha yakından göstermeye çalışacağız.

Bu bölümde, Nêçîrvan Qilorî'nin kaleme aldığı **Hem û Kutikê Cîrûnûn** (*Hem Ve Komşuların Köpeği*) isimli öyküyü ve **Kimê Biwatêni ki** (*Kim Derdi ki*), **Rindikê Diwê ma Leyla** (*Köyümüzün Güzeli Leyla*) ve **Ez Bimrî** (*Ben Öleyim*) isimli şiirleri okuyabilirsiniz. Ayrıca **Fatiha** ve **Kafirun** surelerinin Aksaray Zazacası'yla yapılmış çevirilerini de okuyabilirsiniz. Surelerin çevirisi Gurdo'ya ait.

Hem û kutikê cîrûnûn

Nêçîrvan Qilorî (2000)

Tewer di warti warêni. Kutiko ki bindê warti di yîwrayî hî biyo, vengêka ki zerê yîsûnî pa viyşenoya hewtêni. Vengê kutîkiya, Hem hûn ra warîşt.

Şiwi hûn nêkûtbi çim. Heta siwa werdê pencera di niştrobi û tewer

ûniyabi. Ki roc veciyabi nêveciyabi şibi kidê Apikê Qemberî û ser ya mesela tede reyna qalîkerdbi. Biadê zî omiyabi kiye û şibi kutbi cadê xi ki rakûyo.

Di hîre seetî rakût nêrakûtbi, vengê kutîkiya warîşt.

Şi werdê pencera, tewer uniya, dî ki, kutiko ki we hûn ra warazno, kutîkê cîrûnûn o.

Xiwi xi wa:

–**Qey ez şima ra çîqa razî yûn, kutîkê şima ra zî razî bî! Him nêşkenê ci bûniyê him zî kutik dûne werdê kapî.**

Ûncî zî şî mitvaxi, testê nûnî ra çend letê nûnî yê ki yîwrayî wûşk biyê guriyotî û şî verdê qapî. Venda kutîkî da. Wa:

–**Biyê îta, hun to rê nûn!**

Kutik vazdişêka xi rasna di Hemî. Xi ricifna. Dilopê awki perrê Hemî. Hemo ki xi qapira nîmcet veto tewer, pa hîbi. Wa:

–**Tiyobe, tiyobe! Him nûn dunû ci, him zî mi hî keno. Nî nûnî biwori û cihenem bi şo!**

Kutik nûn ker fektê xi û ome

verdê ningûndê Hemî, sarê xî zî pa ningdê yiya esterna. Tî qey vinê, kûtik nî haldê xiya yîrê teşekur kerd. Hemo ki heywûnûn ra zeaf haz keno, keyfê xî ci ome û wa:

–Pîso boyîn, de şo! Haa, ki zerê to rêyna bî vîyşûn gunê ti rêyna bê! Çito bo, nûno miyo wûşk kiyedi tim yeno dîtîş. Zaten xêca mi kimo nûn bido to!

Tî qey vinê kutikî we fihem kerd û xî piy ser guriyot. Biadi zî, nûn fekti, boçikê xî şûna û şî bindê doldê dari di niştro û nûnê xî yo wuşko ki varta hîbiyo, werd.

Hem senewera kût zere. Şî hetê lindûnî. Destê xî ker bindê yorxûnê ki ra û bin ra çiqinê ki vet. Çiqin guriyot ard ser cadê xî. Ser cê niştro. Çiqin akerd. Domçê ki yo ki biriqiyeno tede wi. Hemî domçe kerd destê xî û ber hetê saradê xî. Vengêdê serdiya:

–Bûûm, bûûûm! va.

Vengê xiyo qalino ki rêki di siyê domçê rastiqînî fek ra veciya, we xî zî pa nicipiya. Pore xî telî telî bî. Va:

–Înşala, hacet nêmuño ki e nî bidî xewitnayîş. Ax, aax, Appiko Qember! Gunê ti destî xî gidar biyerê û na mesela halkê! Yoxse, piyniyê nî kena zeaf pîs bo; zeaf gonî yo biyo riştîş, zeaf!

Hemî domçê xî senewera kerd di çiqin. Çiqin rind pişt ra ci û ber kerd bindê yî yorxûno ki bin ra vetbi.

Reyna şî serdê cê. Xî derg kerd. Heta mallêdê şûnî cadê xî ra nêwarîşt. Kiy ki cadê xî ra warîştbi, hidî roc zî şibi awûn.

Cadê xî ra warîşt. Hawa sidê aşma gucigi serd bi. Çêdo qalin guriyot serdê xî û şî mitvaxi. Xî rê pirşungêki pûti. Koçiki ramiti di pirşungi. Rasta, yî çend roc biwi ki nûn nêwerdibi? Yî xî zî xî ra pers kerd, lakîn nêşka cûwabêki bido. Pirşungê yî di çim dê yî di siyê cewahîrî wî; afiyeta werd.

Hidî tewer ra varti zî agûnabi.

Hem Tenê wi! Tenê bi sere xî wi. Mey û piyê xî riwêna ra merdî bî. Yîw dê xiyê bîn zî çino bi. Çend serre bi? Ma vaci hîrîs, nê nê, hîrîs di wi. Riwêna ra tewer de diwi di bi. Kiy ki pî û mênê xî yê pîrî şibi rexmetê Homê, we zî veciyabi tewer; werê xî dabi Axsarayî û ûca ra zî şibi sûka pîlli, Yîstanbili. Uca des û pûnc serrî mend. Kiy ki va, îta hidî gurê mi qidiya, min zeaf bêriya diwdê xî kerdî, werê xî da diwi û va:

–Wa Yîstanbilê şima wa şimarê wo; diwê mi mi rê bes a.

Hini omiyewi diwi. Di serrî werê wi. Kiyê xî yo ki cîrûnûn re biwi axûr, destê yîni ra senewera guriyot

û xi rê siwax kerd bi. Tewerê kî zî boyax kerd bi. Kiyê xiyê di-odî, hîdî yê yî tenê wi. Hem kiy ki amiyebi diwi dîbi ki, kiye, herim û baxê yî, diwicûn xirê mundê xi di semî kerdê.

Kiye, omiyebi niomêbi guriyot bi. Lakîn, Reşîdê Tosinî yo ki dest eşt bi herim û baxê yî razî nêwi ki, nîni teslîmê Hemî biko! Niyetê lajdê Reşîdî yê ki herim di darî ramitiwî û baxî ra zî guşa guşa enguri guriyetêni çînêwi ki herim û bax bidê Hemî.

Hem omiyebi diwdê xi ki, piyniyê heyatê xi ûca viyarno. Diwê xi, yanê diwê Poringi hesretê desî pûnc serrûn bî. Ne tenê diwê xi Poringi, diwê bînî zî çîmdê yîdi bi qedr û qîmet bî; kerî kûçê Qelekoyî, keşmê Poringa Kici, yînê Gelesîni, koyê Kurdalûn, xûnê Alaxûnî... Diwe binî zî, yiw bi yiw bi qedr û qîmet bî: Qilorî, Godileri, Sarmalî, Saraxil, Çalê Bekîrî û diwê bînî.

Hem şibi hetê Rêşîdî û ci ra wawî ki, we herim u baxê xi senewera wazano. Reşîdî zî no qewernabi û vabi:

–Herim û bax hîdî yê min e. Ti des û pûnc serrî çînêbiyê, kimî wayîrtiyê yîni kerdî? Nikê zî ti omiyê û herim û baxî wazenê! Şo, wa çîmê mi to nêwiyenê! Ti nêşiyorê, ezê to pirodî!

Hemî na qali ra hez nêkerd. Hemî herim û baxê xi waştêni û hîdî qîmetê qê û warê xi, mal û milkî xî zûnêni. Yîwêrî nêşkerdêni kiyê yî, herim û baxê yî destê yî ra biguriyotêni!

Hemî hîdî qîmetê diwdê xi zî zûnêni. Na diwa Poringi ki tede omiyo ri dê dinya, tede pîl biyo, mey û pê xi, wûniki û bayîkê xi tede omiyê ri dê dinya û şiyê diyardê melekûn, diwê yî wî! Kimê yî diwdê yî ra we serd bikerdêni, yan zî we biqewirtêni? Qe yîwerî!

Şibi hetê mixtarî. Apiko Qember pîlê diwi wi û mixtar bi. Hem xi zûnêni niyêzûneni Qember mixtarê diwi wi. Hemî mixtarî ra waşbi ki, wa yo arê yînî viyêno. Reşîdê Tosinî û lacê yî wa zerdê xiya herim û baxê yî teslîm kê. Hemo heta ki mireno yo wêyr di malê xi biveciyêni; piyniyê nîdi merdiş zî biwêni, yî yo malê xi yîwêrî re nêwerdêni!

Ya roc, Appiko Qember şî Reşîdî di qalî kerd. Reşîd kereviya, sûr bi, didûnê xî şê di cê. Qemberî ra va ki:

–Ti xî tûrê nî gurî mekî!

Ya şundi, Reşîd û di lacdê yî tîfîngûna omî dûrdê kidê Hemî. Niyetê yînî cîdî wi. Yînê Hemî pirodêni û bieştêni serdê mildê lacdê kicî yê des û çêher serrûn.

Lakîn hewesê yînî qursaxdê yînî de mend. Kutiko ki dîwi ki durdê kî ra yîsûnî giyrenê, hewta û xi eşt serdê yî lacîkûn ra yîwêrî. Lacik erdo kut. Kutikî kiftê nî gaskerd û gonî kerd. Kutik veciya ra ser û niyeverda ki we xi tado.

Hem wengdê kutikiya hûn ra warîşt û perra ser ningûn. Şi verdê pencera û tewer uniya. Dî ki kutikê cîrûnûn serdê lacdê Reşîdî yo.

Kutikî kift û ningê lacikî çîr-çîrî kerdiwi. Reşîdî tîfîngê xi nîşûnê kutikî guriyot û lacdê xi ra va:

-Xi weta biyêrî!

Ki lacîkî xi destê kutikî ra xelesna nêxelesna, Reşîdo ki, ti qey vinê har biyo, adir verda serdê kutikî. Kutik cadê xidi kût, xir xirî kûti di nî û demeki piyra bêveng mend. Goniya ki serdê purtê sipîwundi siyê awki giyriyêni, bindê tîrîcîkê aşmîdi sîdê gulmori asiyêni.

Hem vaşt şî domçê xi guriyot. Ome verdê pencera. Cam nuçîkdê xiya şikit û domçe eşt yînî. Hîrê çêher qurşûnî şê di yîni. Reşîd û lacê yî remmê .

Hem veciya tewer û şî hetê kutikî. Kutik bêcûn bi. Hemî destê xi serdê kutikê becûnî ra çarnê. Çimê xi bî pûrrê hersûn.

Heta ya caxî cîrûnê ki vengdê dowingûn û tîfîngûna xi hesiyêbî veciyê tewer. Serê Hemî bi pûrrê miletî.

Ki siwa bi, Hemî verdê kidê xidi çialikêki adê. Hemî, kutiko ki cûne yî xelesna, kerdi ya çialiki, ser guriyot û awdê.

....

Dima nî hadîsê ra, Rêşîd û lacê yî diwi ra remmê. Şî diwdê Qereqûyî. Şî ûca hetê merdûmûndê xi. Demêki uca mendî. Îcara xeweri şawiti ki wa Hem yînî efko. Herim û bax zî wa Hemî re wo.

Hemî yê efkerdî. Yê fetelî, omî diwi. Lakîn Hemî reyna zî yîni di qalî nêkerd. Çîrê ki xatîrê yî kutikî hetê Hemîdi zeaf bi.

....

Nîkê serdê ya çialikidi gulê surî berz biyê û Hem awkê yî gulûn kêmenê.

KIMÊ BIWATÊNI KI

Destê mi xerîp mendê,
Destûnê to giyrenê.
Ça mendo huyayîşê ridê to, delalî?
Ez yîro bermenû!
Kimê biwatêni ki tiya mi verdê şiyorê,
Mi ina piydê xi di tenê!
Bindê varti di tenê giyrenû,
Tenê bermenû,
Mi mehuwî, çimûndê mi mewûnî,
Ez yîro şarmiyenû!

Kimê biwatêni ki tiya mi verdê şiyorê,
Mi ina piydê xi di tenê!

Nêçîvan Qilorî (23-01-1994)

Rindikê diwê ma, Leyla

Leyla, Leyla ti Leylûn a
Him xezali him ceylûn a
Him say a ti him leymûn a

Ti yê min a, ti yê min a

Ti findiqê darê ma
Ti rindikê diwê ma
Ti gecika hopnînna
Çin a
Çin a
Ça menda?

Ti Leyla ya, ez Mecnûn û
Ti xanim a, ez mêmûn û
Ti xazal a, ez Nêçîrvûn û

Ti yê min a, ti yê min a

Ti findiqê darê ma
Ti rindikê diwê ma
Ti gecika hopnînna
Çin a
Çin a
Ça menda?

Nêçîvan Qilorî

(23-01-1994 / 27-05-2013)

Ez Bimrî

Ez bimrî, ez bimrî
Ça yê destê to yê germî
Ez bimrî ez bimrî
Mezel zef serd o
Ez bimrî, ti weş bi

Ez kor bî ki ti çin a
Ez bimrî ki ti nêna
Ki sewenno wa biwo
Ez bimrî ti weş bi!

Pê to kor bo, mey to kor bo
To dey laj de şarî

Wa lajê şarî kor bo
Ez kor bî ti weş bi!

Ez kor bî ki ti çin a
Ez bîmrî ki ti nêna
Ki sewenno wa biwo
Ez bîmrî ti weş bi!

Nêçîrvan Qilorî

(23-01-1994)

Sureya Akerdişi (Fatîha)

1. Paw nameyê Huoma yo ki rehmûn û rehîm o
 2. Hemd qey Huomayo ku weyrê elemun o
 3. (Yo) rehmûn û rehîm o
 4. (yo) sahê rîocê mehkeme yo
 5. Ma tenê qey tîo parezî kennê w ma hawarîya xi tenê kennê tîo.
 6. Ma fînî serdê rêya raşti.
 7. Rêya iyyê ki tîo rehmetê xi do ci.
 8. Xeyca iyyê ki ti cirê amîê xezawî w kutê rêya şaşi.
- Amîn.

Tadayox : **Gurdo**

Sureya Kafîrun

1. Vaci, ey kafîrî,
2. Ez yo ki şîma cirê parezî kennê nîêparezennû.
3. Yo ki ez cirê parezî kennê, şîma nîêparezennê
4. Ezê yo ki şîma cirê parezî kennê nîêparezî,
5. Şîma zî yo ki ez cirê parezî kennû nîêparezê
6. Dînê şîma şîmarê, dînê min zî mirê.

Tadayox : **Gurdo**

"Pontos Antik Bir Kimliğin Geri Dönüşü"

AMED TİGRÎS

Karl Ludwing dibêje;
"Dema dirokniwîsek
bûyeran nerast
diniwîse, yê nî jî heta dawî
li ser rîya wî dimeşin"

Gelo em di derheqê cîranê xwe
yên dirokî Pondosiyên ku di ser-
dema antik de, di warê çand û
şaristiyaniyê de serkêşiya cîhanê
kîrîne de, çi dizanin?

Çend roj berê niha
hevalê min ê hêja Ali
Çiftçi pirtûkekê ji min
re anî û tewsiya kir ku
bixwînim. Pirtûka Mihalis
Haralambidis a bi navê
*Pontos Antik Bir Kimliğin Geri
Dönüşü (Pontos Nasnameya
Antik a Lixwevegeri)*. Wekî
di navê wê de jî diyar dibe,
pirtûk bi tirkî ye û îsal di
nav weşanên Stravon de
derketiye. Orjînalê wê bi
yunanî ye, lê li tirkî hatiye
wergerandin.

Pirtûk ji sê beşan pêk
tê. Beşê yekem nivîsar û

axaftinên nivîskar in ku di rojna-
man de derketine û gelek civînên
navnetewî de hatine pêşkêşkirin.
Beşê duyem dokumet û nameyên
du di derbareyê komkuji û koçber-
kirina pontosan de, dane rêxistinên
navnetewî ne. Beşê sêyem jî ji
çand, huner û civaka pondûsan a
dirokî û wêne ne.

Em di derheqê Pondusan de xwedî kêmnzanîn û kêmgadariyan in. Min bi xwe dema vê pirtûkê xwend ji xwe şerm kir ku heta niha min çawa li ser pondosan berhemeke weha hêja nexwendiyê. Welatê pondosan li qeraxê Derya Reş bi dirêjayî ji Sinopê he- ta Trabzonê û ji navê ve jî he- ta Gumuşhane û Amasyayê ye. Pontos bi yunani derya (behr) e. Pondosî bi xwe yunani ne û hîn ji zimanê wan nêzîkî yunaniya kevn e. Heta dema osmaniyan li herêma xwe serbixwe bûn. Bi taybetî ji ser- dema Yavuz Selîm şûn ve ji aliyê osmaniyan ve hem ji aliyê nete- we û hem ji ji aliyê dîn ve hatine asîmîlekirin, kuştin û koçberkirin.

Di şerê navbera osmaniyan û rûsan de, bi taybetî di navbera salên 1828-1878, 1853-1856 û 1877-1878an de pondosî neçar mane ku koçberên Rûsyayê bibin. Di van salan de ji ber ol û neteweya xwe hatine, kuştin û koçberkirin. Yên ku li Pondosê li ser axa xwe mane mecbûr kirine ku ola îslamê qebûl bikin û zimanê tirkî hîn bibin. Lê hezar mixabin komkujî û koç- beriya herî mezin, dijwar û bêbav di navbera salên 1916-1923an de

hatiye kirin. Salek piştî fermana er- meniyan dest bi fermana pontosi- yan kirine. Ango di dema desthi- latdariya Ittihat Terakkî û Komara Kemalîst de komkujiyên herî me- zin bûne. Di vê demê de 350 he- zar pontosî hatine kuştin û bi he- zaran ji ser axa xwe hatine koçber- kirin. Yên musulmankirî li ciyê xwe mane û yê sirgûnî ji Kafkasya he- ta Kazakistanê, ji Yunanistanê he- ta Almanya, Amerîka û Avustraliyê tengezar, tar û mar bûne.

Hewce û hêjayê gotinê ye ku mirov bêje, *Mihalis* Haralambidisê pontosî di vê pirtûka xwe de ge- lek caran destnîşan û dubare dike ku piştî hewqas karesat, komkujî, asîmilasyon û koçberiya dijwar, ni- ha di nav pontosiyên li ser axa xwe mayî de, bi taybetî nîfşê nû yê xwenda her çiqas musulmantiyê qebûl kiribin jî, lê xwe wekî gelê Pontos dibînin. Ew zimanê pontosî hîn dibin û daxwaza mafê netewî dikin. Bi wan re nasnameya netewî çêbûye û her ku diçe di nav ciwanan de hişmendiya nasnameya pondosî xurt û berfireh dibe. Nivîskar lo- ma navê vê pirtûka xwe "*Pontos Nasnameya Antîk a Lixwevegerî*" lê kiriye. Pirtûk hêjayê xwendinê ye.

Ji destpêka bihara îsal bi navê *The Kurds A Nation Of Jenocides* (Kurd, neteweyê ku ketiye ber komkujîyan) ji aliyê weşanxana Apecê ve bi zimanê îngilîzî derket.

Ev kitêp ji aliyê lêkolînera civakî û şareza ya pîrsa kurd Dr. Kristina Koivunen ve hatiye amadekirin. Koivunen ji Fînlândiyê ye.

Koivunen berî 15 salan maste- ra xwe li ser rewşa pênaberên kurd li Fînlândiyê hazir dike. Bi vê xebata xwe kurdan ji nêz ve nas dike û her- wiha bi kûrahî dixwaze doza kurd binase û ji ber vê di 2008an de berê xwe dide Kurdîstanê. Pêşî li Bakûrê Kurdistanê û di wan salên dawî de jî xebatên xwe li Başûrê Kurdistanê di- domîne. Dema li Kurdîstanê lêkolî- nan dike, serwest dibe ku li herdu beşên Kurdistanê komkujîyên li di- jî kurdan pêk hatine. Ji vir dest bi lêkolînên xwe dike ka pêvajoya je- nosîdê çawa destpêkirîye û di kîjan prosesên re derbas bûye.

Di pêşgotina lêkolîna xwe de bi kurtî wiha dibê;

"Dîroka kurdan koçberîya bi zorê, komkujî û qirkirina neteweyekê ye. Komkujîya li Dêrsîmê, bomberan- kirina kîmyewî ya li Helepçê û kampanya Enfal, çend nimûneyên ku herî pir hatine naskirin.

Ev proseseka dûr û dirêj e ku gav bi gav ji dema osmaniyan, bi prog- rama Tanzîmatê, 1839an de dema otonomiya mîrîtiyên kurdan ji holê rakirin, ve dest pê kiriye.

Ev kitêp analîziya komkujîya kur- dan e. Ji salên 1920î fikrê yekîti- ya netewî ya kurda xurt dibû. Lê ew komkujîyên wê demê û herwi- ha parçekirina Kurdistanê ev pro- sesa yekîtiya netewî ya kurda, sist û jar kir. Jenosîda ziman û çandî li Bakûrê Kurdîstanê hê berdeham e. Li Başûrê Kurdistanê jî, ji ber lihev- nekirina sînorên deverên Kerkûk û Musulê metirsiyek hê heye! ..."

The Kurds

A NATION OF GENOCIDES

Kristiina Koivunen

The history of the Kurds is a history of deportation, massacres, and genocides. The Dêrsim massacre, Halabja chemical bombing, and Anfal Campaign are the most famous examples. They are steps in a long process which started from 1839 when the autonomous Kurdish emirates were crushed by the Tanzimat program in the Ottoman state.

This book presents an analysis of the Kurdish genocide process; how it has affected the Kurdish society? In the 1920s, the Kurds were at a proto-national level, moving towards national unity. But the genocides and partition of Kurdistan stopped this process. As a consequence, there was a movement back towards tribal and local rule, which aided Turkish and Iraqi governance of North and South Kurdistan.

The process of cultural and linguistic genocide still continues in North Kurdistan. In South Kurdistan, there is, at this time, the danger of a new genocide in the Disputed Territories, especially in Kirkuk and Mosul.

apecforlag@telia.com • www.apec.nu

Beställs även via Adlibris

